

R

O

Gaziantep

Kültürel Rotalar Sistemi

Mekansal Planlama Rehberi

T

Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları - 2014

Bu çalışma, Türkiye Belediyeler Birliği'nin desteğiyle, Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı tarafından yürütölen Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları – 2014 yılı Rota Programı kapsamında hazırlanmıştır.

Alan çalışmalarındaki katkılarından ötürü Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne, ÇEKÜL temsilcilerine; uzman toplantılarındaki katkılarından ötürü ise Dr. Yusuf Örnek ve Ersin Demirel'e teşekkür ederiz.

Ekim 2014

R

O

T

A

GİRİŞ

ARKA PLAN

- 4 Kültürel Rotalar
- 14 Türkiye'deki Kültür Rotaları ve Yaklaşım
- 16 ÇEKÜL Yaklaşımı

KURGU

23 Bakış

30 Yaklaşım

38 Strateji

2

YÖNETİM

70 Rota Planlama Aktörleri

72 Çalışma Birimleri

74 Öncelikli Eylemler

75 Uygulama İlkeleri

3

GİRİŞ

Yol Haritalarından ROTA Planlamasına...

Günümüzde kültürel ve doğal mirasın korunması ve ekonomik potansiyelin değerlendirilmesi konusunda bir alt başlık olarak gelişen 'rota planlaması', yerel ve özgün değerleri açısından zengin bölgelerin kalkınma politikalarında sıkça ele alınmaktadır. Fiziksel çevredeki geniş kapsamlarına bağlı olarak kültür rotaları, koruma ve işlevlendirme uygulamalarının bölge ölçeğinde ve bütünsel bir anlayışla geliştirilmesine olanak sağlarken, aynı zamanda yerel ölçekte örgütlenme, işbirliği ve sahiplenmenin de önünü açmaktadır.

2012 – 2013 yılları boyunca, Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı tarafından yürütülen Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları Programı'nın devamı niteliğinde, Türkiye'de bölgesel ölçekli rotaların planlanması üzerine çalışılmıştır.

Yol Haritaları programı boyunca sürdürülen bölge çalışmalarında önerilen öncelikli temalardan biri de bölgesel rotaların planlanmasıdır. Bu doğrultuda, 2014 yılı için rota planlaması başlığı üzerinden yeni bir program kurgulanmıştır. 'Alan çalışmaları' ve 'rota planlama rehberi' şeklinde iki aşamalı kurgulanan program kapsamında, gerek doğal ve kültürel mirasın korunması ve sunumunu bölgesel ölçekte destekleyen, gerekse yatay işbirliği zeminlerine ve yerel kalkınmaya olanak tanıyan rotaların planlanması üzerine çalışılmıştır.

ÇEKÜL Vakfı'nın, başta havza çalışmaları, bölgesel yol haritaları ve eğitim projeleri olmak üzere, Anadolu'da bugüne dek yürüttüğü ve hala devam eden koruma çalışmaları, etkin bir örgütlenme ve işbirliği gücünü de beraberinde getirmektedir. Koruma yaklaşımı ve pratikleri düşünüldüğünde, kapsamlı altyapılar üzerine kurgulanması gereken rota planlaması, ÇEKÜL birikiminin bütüncül şekilde değerlendirilebileceği bir çalışma başlığı olarak ele alınabilir.

ARKA PLAN

1

Kültürel
ROTA

Tanım

Kavramın
gelişimi

Sınıflama

Koruma
ve Yerel
Kalkınmada
Rotalar

Türkiye'deki
kültür rotaları
ve yaklaşım

ÇEKÜL
Yaklaşımı

Amaç

Yöntem

Kapsam

KÜLTÜREL ROTA

Tanım

Günümüzde çoğunlukla uluslararası kuruluşlar tarafından çalışılan rota kavramı, “**kültürel rota**” şeklinde ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Kültürel rota;

- Günümüzde yaratılmış veya tarihin bir döneminde gerçekten kullanılmış,
- Üzerinde kültürel ve/veya doğal miras öğelerini taşıyan ve önemini bu miras sayesinde kazanan,
- Koruma, kırsal kalkınma ve turizmin geliştirilmesi gibi amaçlarla geliştirilen,
- Yerel, bölgesel veya ulusal ölçekli bir ulaşım koridoru şeklinde tanımlanabilir.

Gerek geçmişte kullanılmış güzergahlar gerekse günümüzde yaratılmış rotalar üzerinde ortaklaşan temel öğeler:

- Tekil Tarihi Yapılar
- Antik Yerleşimler
- Somut Olmayan Kültürel Miras
- Yaban Hayatı
- Doğal Çevre

“Yeni bir kavram veya kategori olarak kültürel rotalar düşüncesi, bir rotanın kapsamında bulunabilecek diğer kültürel varlık türleriyle (anıtlar, kentler, kültür peyzajları, endüstri mirası vb.) çatışmaz veya çakışmaz. Rota, tüm bu varlıkları sahip oldukları önemi arttıracak şekilde bir sistemde bir araya getirir.” (ICOMOS Kültür Rotaları Bildirgesi, 2008)

Ulusal

Bölgesel

Yerel

Tekil Tarihi Yapılar

Antik Yerleşimler

Somut olmayan kültürel miras

Yaban Hayatı

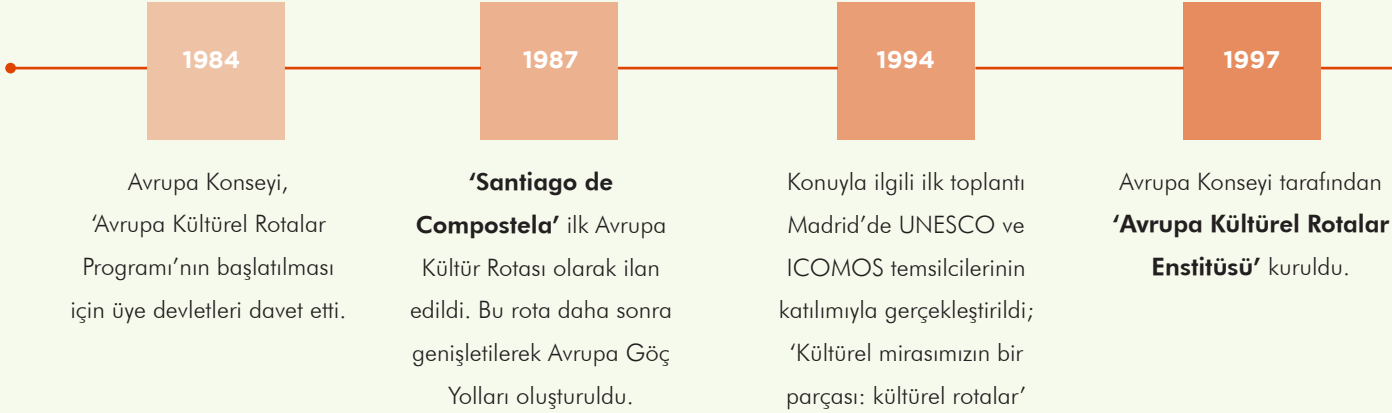
Doğal Çevre

KÜLTÜREL ROTA → Koruma
Kırsal Kalkınma
Turizm

Kavramın gelişimi

Bugün kültürel rota kavramı üzerine çalışan uluslararası kuruluşların başında UNESCO, ICOMOS ve Avrupa Konseyi gelmektedir. Bu kurumların konuyla ilgili etkinlikleri, diğer bir deyişle kültürel rota kavramının ortaya çıkması ve geliştirilmesi şu şekilde özetlenebilir;

1998

ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi kuruldu.

2002

Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü tarafından 'Ortak Bir Miras: Kültürel Rotalar ve Peyzajlar' web portalı oluşturuldu.

2005

Kültürel rotalar UNESCO tarafından 4 miras kategorisi arasında tanımlandı.

2008

ICOMOS Kültürel Rotalar Bildirgesi yayınlandı.

Sınıflama

Temelde bir ulaşım koridorunu tarif eden rotaların kullanımı; ölçükleri, kapsamları ve amaçları doğrultusunda değişebilir. Buna göre yürüyüş, bisiklet, araçlı tur, tırmanış rotaları gibi örnekler verilebilir. Aynı zamanda kullanıcı profili, zaman, ilgi alanı, zorluk derecesi gibi değişkenler de **rota tasarımı ve kullanımını** etkileyen konulardır.

Dünya ve Türkiye'deki uygulama örnekleri incelendiğinde, rotalar tarihsellikleri açısından iki ana gruba ayrılabilir, bunlar;

1 Tarihî belirli bir dönemde gerçekten kullanılmış ulaşım güzergahları

Uzun süreli, toplu insan hareketi:

İpek Yolu, Haçlı Yolu, Baharat Yolu vb

Bireysel yolculuklar:

Büyük İskender'in, Evliya Çelebi'nin, St. Paul'un rotası gibi.

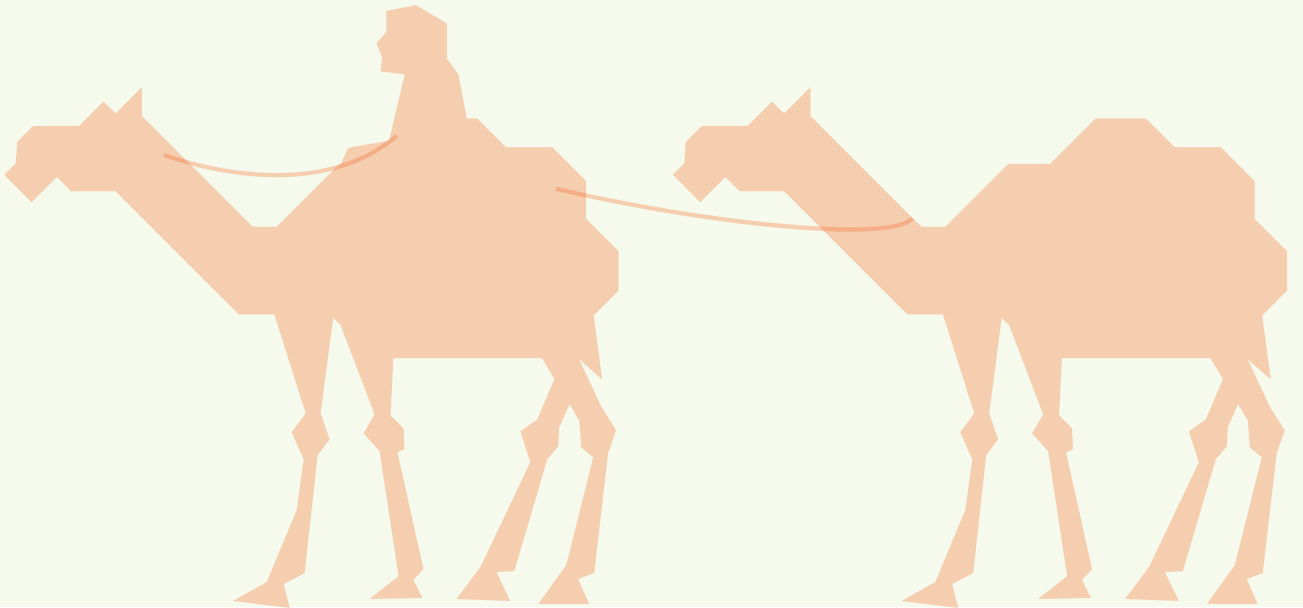
2 Çeşitli amaçlarla günümüzde planlanmış rotalar

- Yerel kalkınmanın desteklenmesi
- Alternatif turizmin canlandırılması
- Doğal ve kültürel mirasın korunması

İlk grupta yer alan kültür rotaları aynı zamanda ICOMOS'un tanımladığı kültür rotası kavramıyla da örtüşmektedir. Tarihin belirli bir döneminde ticaret, ibadet, göç, savaş, keşif gibi amaçlarla kullanılmış olan bu rotalar, üzerlerinde düzenli ve toplu nüfus hareketlerine sahne olmuş olabileceği gibi bireysel yolculuklar sonucu tarihe geçmiş de olabilir. Bunun yanında, zaman ve mekanda süreklilik sonucu önemli kültürel etkileşim izlerini de sunarlar.

İkinci grupta yer alan rotalar ise genellikle belirli bir tema etrafında geliştirilen, kültürel ve doğal mirasın temel malzeme olarak kullanıldığı, sanal bir izi takip edebileceği gibi tarihsel yol izlerini de içerebilen, günümüzde planlanmış güzergahlardır. Planlamanın başlıca hedefleri yerel kalkınmanın desteklenmesi, alternatif turizmin canlandırılması, doğal ve kültürel mirasın korunması şeklinde sıralanabilir. Şarap rotası, gastronomi rotası gibi tematik örnekler bu grupta tanımlanabilir.

Koruma ve Yerel Kalkınmada ROTA'lar

Kültürel rotalar, en temelde tekil bir anıt, tarihi bir alan veya doğal bir peyzaj alanından farklı bir fiziksel karakter ve anlamı temsil eder. Diğer bir deyişle rota, birden fazla tarihi ve doğal alanın birlikteliğinden oluşan bir sistem şeklinde ifade edilebilir.

Bölgesel ölçekli kültür rotaları, özellikle kırsal ve arkeolojik peyzaj alanlarının sahip olduğu tarihsel, yerel ve doğal değerlerin korunması ve sürdürülmesi konusunda bir araç olarak kullanılabilir. Bunun yanında, kırsal kesimdeki özgün yerleşimlerle doğrudan ilişki kuran rotalar, kırsal kalkınmayı da destekler

“Kültürel rotalar, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bir araç olarak neden ve nasıl kullanılabilir?” sorusuna aranacak cevapla, rota planlamanın koruma ve yerel kalkınma alanlarındaki rolü de belirlenmiş olur. Bu rolün temel başlıkları; çevresel ve kültürel, sosyal ve fiziksel ve ekonomik çıkarlardır..

SOSYAL ve FİZİKSEL

- Rekreasyon
- Sağlık
- Araştırma
- Eğitim vb.

EKONOMİK

- Bölgesel gelişme
- Kırsal kalkınma
- Alternatif ekonomik aktiviteler (turizm vb.)

ÇEVRESEL ve KÜLTÜREL

- Doğal kaynakların korunması
- Kültürel mirası iyileştirme
- Kitle turizmi etkilerinin değiştirilmesi vb.

Kültürel rotalar, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bir araç olarak neden ve nasıl kullanılabilir?

ROTA Planlamasının amaçları

Plancılar ve yerel yönetimlere yönelik amaçlar:

- Doğal ve kültürel mirasın **bütüncül** şekilde korunmasını, yorumlanmasını ve sunulmasını sağlamak
- Kitle turizmi ve her şey dahil turizm tiplerine **alternatif yeni turizm** alanlarını geliştirmek
- Hizmet sektörüne yeni **yatırım alanları** yaratarak, bölgesel kalkınmayı desteklemek
- Özel sektör ile yerel-kamu kesimleri arasında **işbirliği** zeminleri oluşturmak
- Geleneksel üretim, yerel mimari gibi kaybolmaya yüz tutmuş **değerlerin** ekonomik potansiyelini harekete geçirecek projelerin geliştirilmesini sağlamak
- Yerel kesimde **koruma bilincini** geliştirmek, farkındalık yaratmak

Yerel kesim ve ziyaretçilere yönelik amaçlar:

- Tekil noktaların görülmesinden öteye geçerek bölgenin **bütünsel algılanmasını** sağlamak
- **Alternatif turizm** çeşitlerini geliştirmek (ekolojik, doğal, kültürel, dini, arkeolojik vb.)
- Sahil şeridi, hassas arkeolojik alanlar ve kent merkezleri gibi turizm aktivitelerinin yoğun olduğu noktalardaki **baskıyı hafifletmek**
- Kırsal kesimin özgün değerlerini **canlandırmak ve tanıtmak**

Birleřtirici, dinamik ve çok bileşenli karaktere sahip rota sistemleri sayesinde, doğal ve kültürel mirasın bölgesel ölçekte yorumlanması ve sunumunda da yeni bir yöntem elde edilmiş olur. Bu sayede ortaya çıkan kazanımlarsa;

- Farklı ölçeklerdeki koruma pratiklerinde kolaylaştırıcı etki,
- Ortak özelliklere sahip öğeler içeren bir kültürel peyzajın bütüncül çalışılması,
- Aktörler arasında iletişim ve yatay işbirlikleri,
- Kullanıcılar açısından; belirli bir amaca sahip ve yorumlanmış bir rotada organize bir deneyim olarak sıralanabilir.

Kısacası, kültürel ve doğal miras açısından zengin alanlarda, bölgesel ölçekli rotaların ve ağların planlanması, bu alanların sahip olduğu değerlerin bütüncül bir yaklaşımla korunması ve sunulması ile etkili sektörlerin yönlendirilmesinde önemli bir araç olarak kabul görmektedir.

Türkiye'deki Kültür ROTA'ları ve Yaklaşım

Türkiye'de planlanmış ilk rota 1999 yılından bu yana kullanılan Likya Yolu'dur. Fethiye'den Antalya'ya ulaşan güzergah, tüm Teke Yarımadası kıyılarını izlerken, antik Likya Uygarlığının günümüze ulaşmış kentlerine ve tekil izlerine de uğramaktadır. Likya Yolu'nun ardından St.Paul Yolu, Kaçkar Rotaları gibi çalışmalar devam etmiştir.

2012 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteğiyle Kültür Rotaları Derneği kurulmuş, dernek çalışmalarıyla bugün işaretlenmiş ve tanıtımı yapılan 17 güzergaha ulaşılmıştır.

- Likya Yolu, Hitit Yolu, Frig Yolu, Karya Yolu
- St. Paul Yolu, Hz. İbrahim Yolu
- İstiklal Yolu
- Kaçkar Dağları, Küre Dağları, Ağrı Dağı
- Via Egnatia
- Evliya Çelebi Rotası
- Gastronomi Rotası
- Sankamış Rotası
- Yenice Ormanları

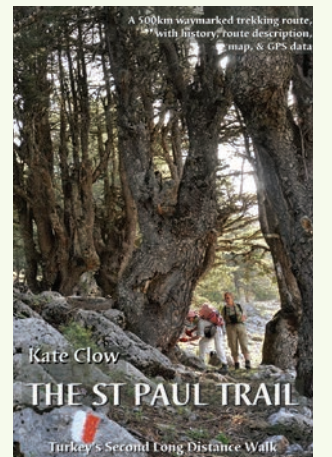
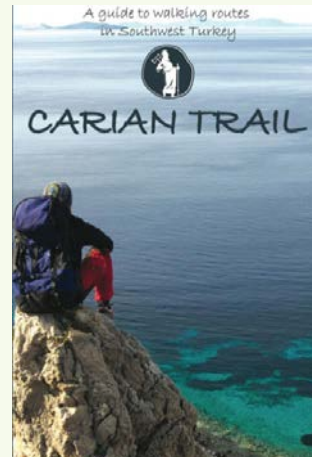
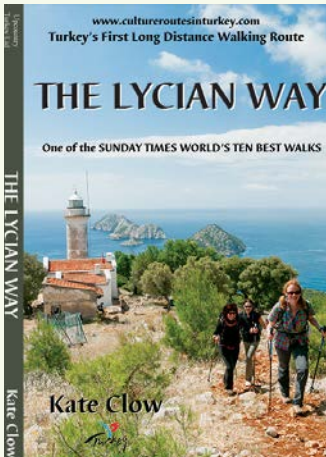

Hitit Yolu gibi çoğunlukla valilikler aracılığıyla hayata geçirilen kültür rotalarının yanında Karya Yolu örneğinde olduğu gibi kalkınma ajansı, sanayi ve ticaret odaları gibi aktörler de işbirliğinde bulunmaya başlamıştır. Ne var ki yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rota planlama ve yönetim süreçlerinde daha etkin rol alması gerektiği söylenebilir. Bunun yanında, rota planlama ve yönetimi konusunda bölgeler ve kurumlar arasında ortak bir dili sağlayabilecek ilkeler ve stratejiler bütününün, farklı çalışmalarda özel olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu şekilde planlanan kültür rotaları, salt turizme hizmet etmenin yanında, kültürel ve doğal mirasa olan hassasiyetin artırılması ve korumanın yaygınlaştırılması açısından işlevsel ve sürdürülebilir hale gelecektir.

" Kültür rotaları, salt turizme hizmet etmenin yanında, kültürel ve doğal mirasa olan hassasiyetin artırılması ve korumanın yaygınlaştırılması açısından işlevsel ve sürdürülebilir hale getirilmelidir."

Kaynak: Türkiye Kültür Rotaları Derneği
<http://cultureroutesinturkey.com/c/>

ÇEKÜL Yaklaşımı

Amaç

Türkiye’de yeni gelişmekte olan bir kavram ve uygulama alanı olarak, kültürel rota planlamasına yönelik kavramsal bir çalışmaya dayanan, farklı coğrafyalarda planlama önerileri geliştirmek 2014 yılı ROTA programının başlıca hedefi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı ise Gaziantep il bütününde, yerel değerlerin bütüncül bir yaklaşımla korunmasını, sunulmasını ve özellikle kırsal kesimin geleceğinde etkili sektörlerin (tarım, alternatif turizm, evsel üretim gibi) yönlendirilmesini destekleyecek bir kültürel rotalar sisteminin planlanmasıdır.

Gaziantep, geçtiğimiz yıllarda ÇEKÜL ve Tarihi Kentler Birliği çalışmalarına sıkça konu olmuş, Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları çalışma ekibinin ise 2012 yılı programında yer almıştır. Bu nedenle, 2014 yılı ROTA programının çalışma alanı seçiminde kurum ve ekip için daha önce edinilen bu birikimin devamlılığı amaçlanmıştır.

Yöntem

Rota planlama çalışması; yerin tanımlanması ve değerlendirilmesi, ardından çok sayıda değışkene bağlı bir tasarım süreci şeklinde yürütölmüştür. Bu genel çerçevede Gaziantep ve çevresi için tasarlanan rota planlama sürecinde izlenen yöntem ise řu şekilde özetlenebilir;

- Kültürel rota planlaması ile ilgili **uluslararası kaynak ve örnek taraması**, uyarlanabilir çıkarımlar yapılması
- Coğrafi bilgi sistemi (CBS), QGIS ortamının **veri tabanı** oluşturmada bir araç olarak kullanımı ve geliştirilmesi
- Bölgesel kimliği algılamaya yönelik **ön araştırma ve arazi çalışmasının** yapılması
- Çukurova bütününde **bölgesel ve lokal değerlerin** tespit edilmesi; potansiyel taşıyan alanlar ve konu başlıklarının belirlenmesi
- Temel bileşenleri ile bir **güzergah önerisinin** geliştirilmesi
- Kültürel rota paydaşlarını öneren bir **organizasyon şemasının** oluşturulması

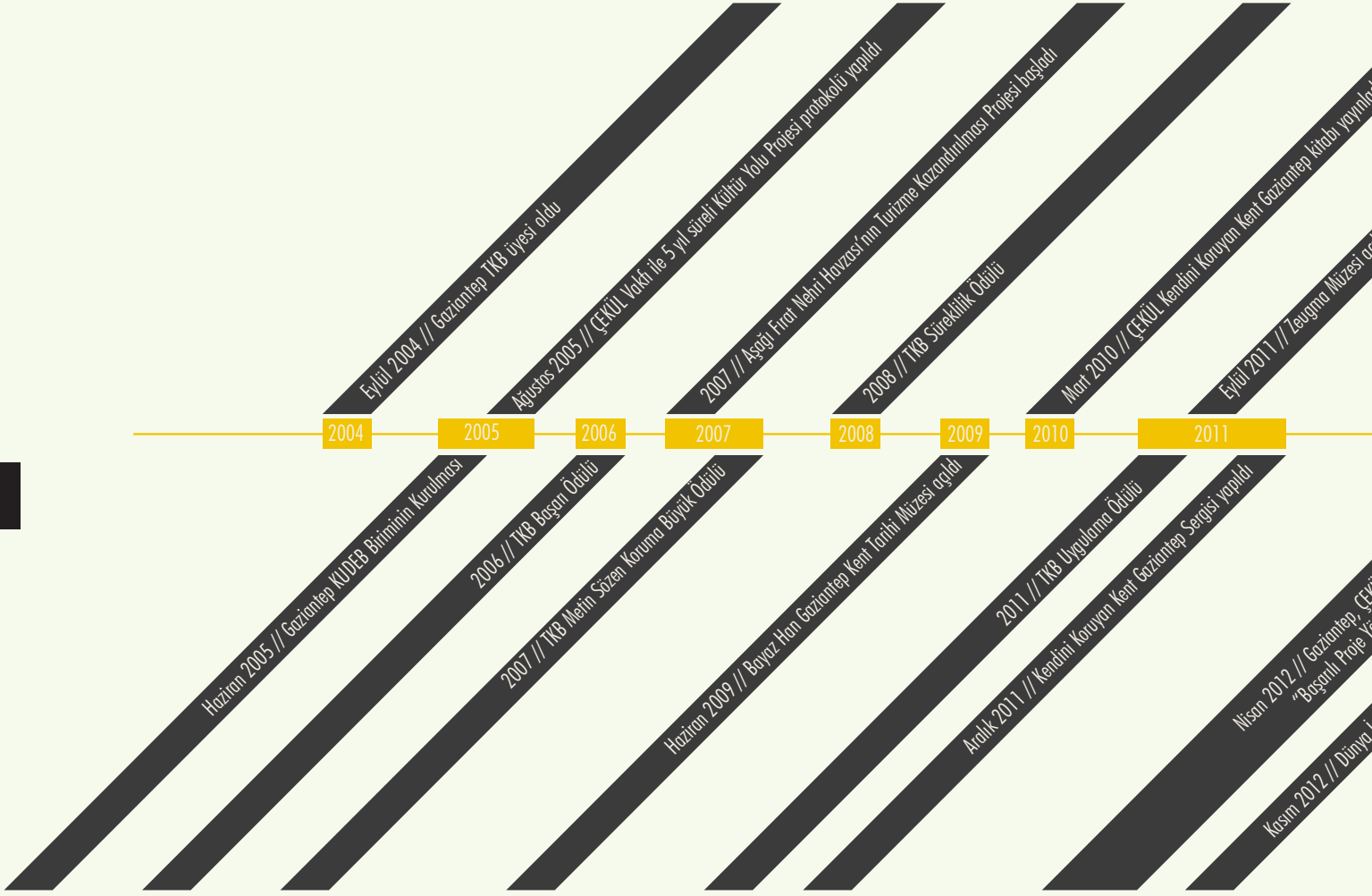
Bu çalışma aynı zamanda, 2014 yılı ROTA programı kapsamında, Çukurova ve çevresi için hazırlanan çalışma ile bütünleşme imkanı sağlamaktadır.

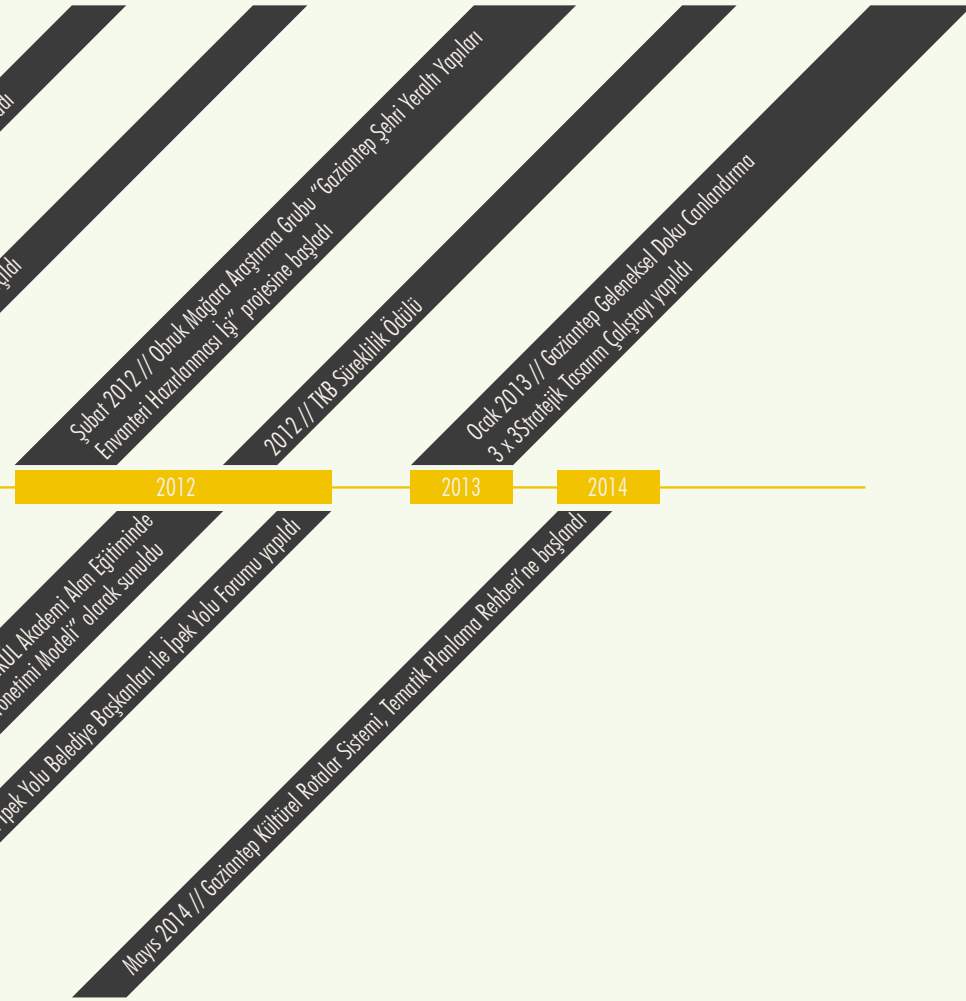
Kapsam

Antep'te kültür mirasını koruma süreci

Gaziantep, belediye öncülüğünde 2000'li yılların başından itibaren kültürel mirasını korumaya yönelik çalışmalara başlamış, kısa zamanda restorasyon, tanıtım, işlevlendirme ve canlandırma konularında büyük adımlar atmıştır. Ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle yürütölen süreçte Tarihi Kentler Birliği üyeliği ve "Kültür Yolu Projesi"nde ÇEKÜL Vakfı ile kurulan ortaklık da bu koruma sürecinin önemli başlıklarından biri olmuştur. Aynı zamanda Gaziantep'in Tarihi Kentler Birliği ödülleri, Zeugma ve kent tarihi müzelerinin açılışı ve yayın çalışmaları bu süreçte öne çıkan kazanımlar arasındadır.

Gaziantep'in kent ölçeğinde yürüttüğü koruma süreci ve edinilen kazanımlar düşünüldüğünde, il ölçeğinde adımların atılması için gereken yaklaşım ve altyapının mevcut olduğu söylenebilir. Özellikle Kültür Yolu projesiyle canlandırılan kent içi kültür mirasının, aynı yaklaşımla Antep çevresindeki değerler ile bütünleştirilmesi önem kazanmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda, ÇEKÜL'ün rota planlama çalışması, kent merkezine odaklanmaktan çok, il ölçeğinde rota planlama ve yeni tanıtım/ sunum stratejilerinin araştırılması kapsamında şekillenmiştir.

Fiziksel ve sosyal boyutlarının genişliğine bağlı olarak bölgesel kültür rotalarının planlanmasında, detaylı arazi çalışmaları ve analiz etaplarından, yerinde yapılan toplantılar ve değerlendirme etaplarına kadar çok boyutlu bir planlama süreci tasarlanmalıdır. Aynı zamanda çok disiplinli (tarih, arkeoloji, sosyoloji, mimari, ekonomi, ekoloji, sivil toplum gibi) bir çalışma yönteminin benimsenmesi gereken rota planlama süreci, bölgenin mekânsal boyutları kadar, sosyal ve ekonomik yönlerini de incelemeli ve bu başlıklar için kararlar üretmelidir. Bu nedenle, öne sürdüğü temalar ve ilkeler düşünülerek, uygulama süreçlerine bir altlık olarak hazırlanan bu çalışmanın, yerelde ve daha detaylı başlıklarla ele alınması gerekir.

BAKIŞ

Uluslararası
Ölçek

Gaziantep
Platosu

YAKLAŞIM

Planlama
İlkeleri

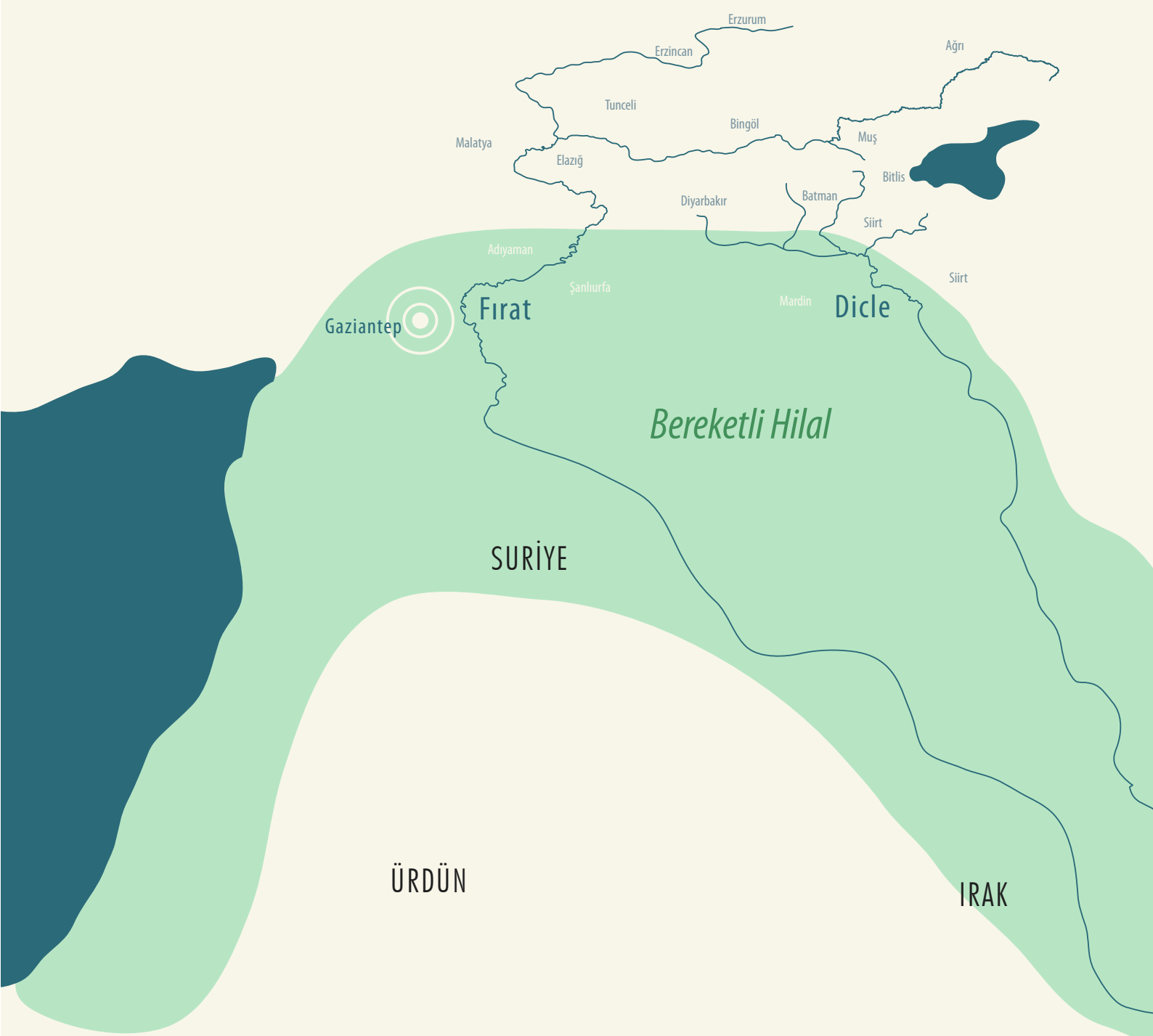
Tasarım İlkeleri

STRATEJİ

TEMA:
Bölgeyi anlamak

KÜMELENME:
Bölgeyi
değerlendirmek

KURGU:
Rotalar
sistemini
kurgulamak

Erzurum

Erzincan

Ağrı

Tunceli

Bingöl

Malatya

Elazığ

Muş

Bitlis

Diyarbakır

Batman

Siirt

Adiyaman

Şanlıurfa

Mardin

Siirt

Gaziantep

Fırat

Dicle

Bereketli Hilal

SURIYE

ÜRDÜN

IRAK

İRAN

Bakış

Uluslararası Ölçek

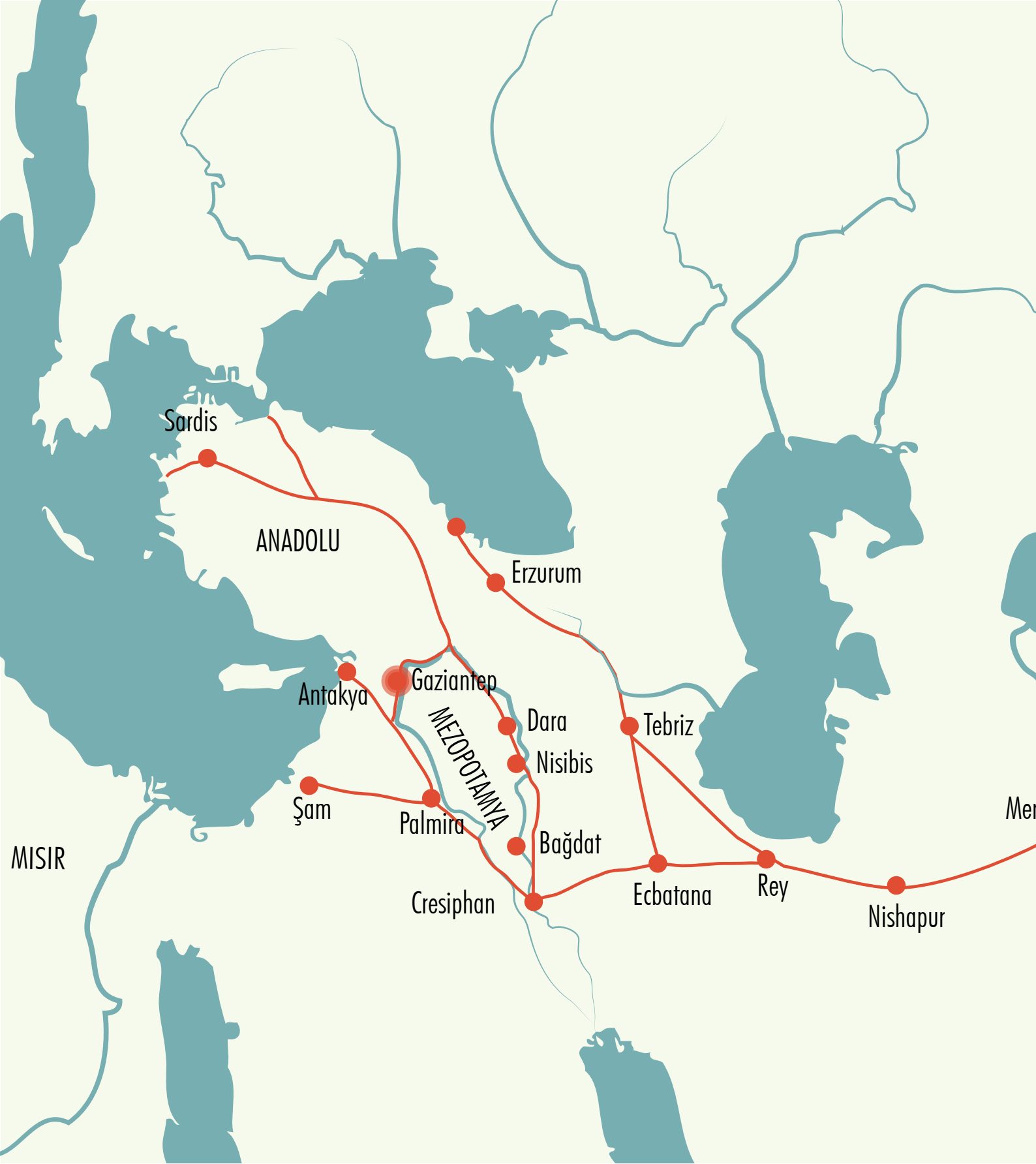
Gaziantep bulunduğu konum ve tarihsel bağlamı ile düşünüldüğünde, uluslararası ölçekte öneme sahip bir kent olarak karşımıza çıkar. Kent ve çevresinin bütünleşik bir planlamayla çalışılması amacıyla öncelikle, bu üst ölçekten elde edilebilecek girdiler belirlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bereketli Hilal, İpek Yolu ve Fırat- Dicle nehirleri bu üst başlıklar arasında öne çıkmaktadır.

Ortadoğu coğrafyasında bereketin yoğunlaştığı bir hat olarak tanımlanan Bereketli Hilal, Türkiye'nin güneydoğusundan başlayarak güneybatıda Suriye ve Ürdün'e, güneydoğuda ise Irak ve İran'ın Zagos Dağları'na dek uzanır. Yarım ay şeklindeki bu hattın öne çıkan yaşam kaynakları ise Fırat ve Dicle nehirleri ile tarımın gelişmesine olanak veren bitki örtüsü ve Akdeniz iklim kuşağı koşullarıdır. Dünya üzerinde bu verimli koşullara sahip nadir bölgelerden biri olması dolayısıyla Bereketli Hilal, ilk çağlardan itibaren insanın yaşam alanı olmuş, yerleşik yaşama geçiş ve tarım devrimi ile uygarlıkların gelişmesine ortam hazırlamıştır.

Gaziantep ve yakın çevresindeki Karkamış antik kenti Bereketli Hilal'in kuzey sınırlarında bulunmaları nedeniyle tarihsel bir öneme sahiptir. Bunun yanında Antep, uluslararası ölçekte bir ticaret güzergahı olan İpek Yolu'nun Anadolu'ya giriş kapılarından biridir ve bu özelliğiyle de üst ölçek çalışmaları konusunda potansiyel taşımaktadır.

Zagos Dağları

KUVEYT

Sardis

ANADOLU

Erzurum

Antakya

Gaziantep

MEZOPOTAMIA

Dara

Nisibis

Tebriz

Şam

Palmira

Bağdat

Ecbatana

Rey

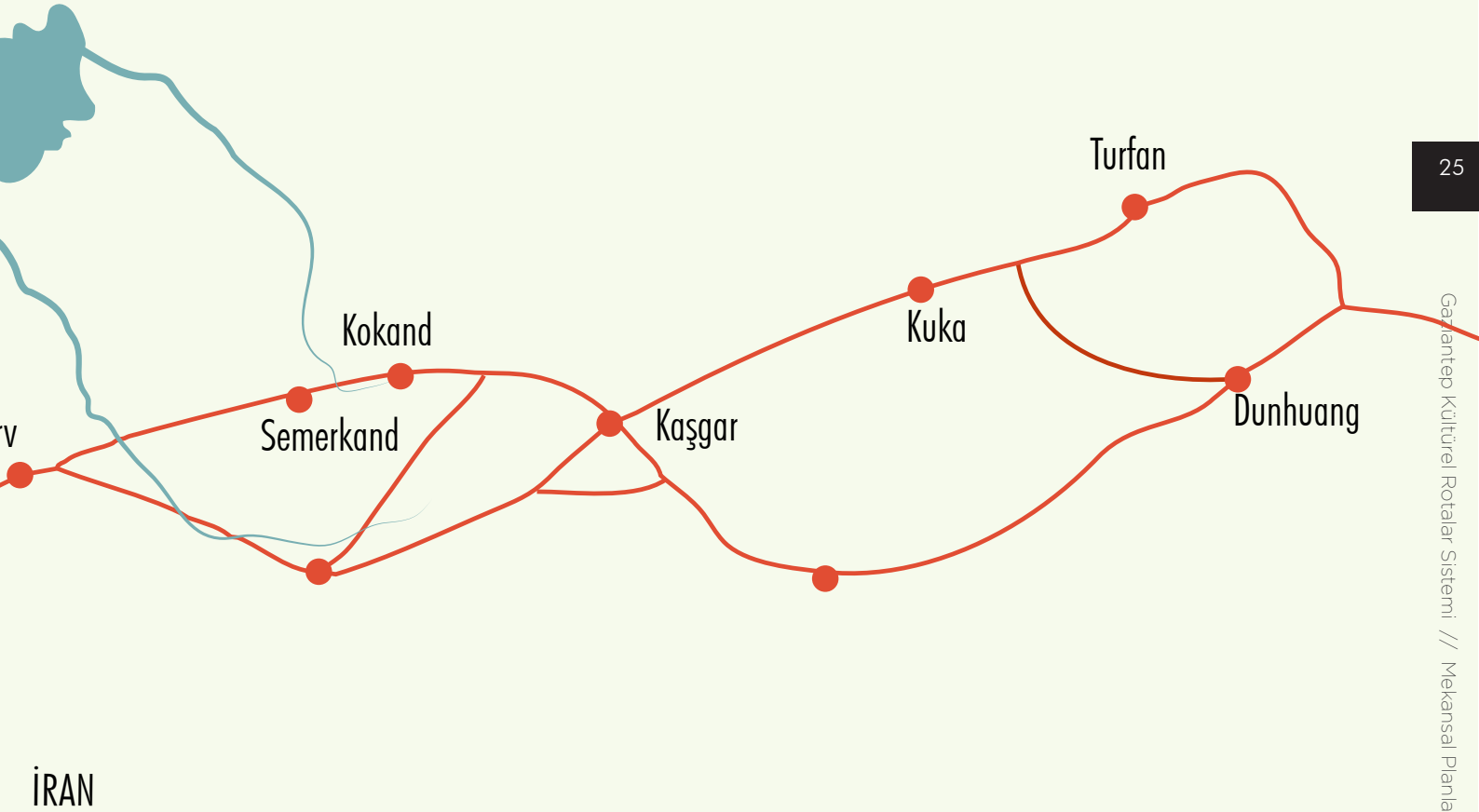
Nishapur

MISIR

Mer

İpek Yolu antik dönemden itibaren, Çin'den Avrupa'ya uzanan geniş bir kara parçasında, çok sayıda uygarlığın ekonomik kaynaklarını edinmesini sağlamış olmanın yanında, toplumlar arasında kültürel, sosyal, dini ve teknolojik etkileşimleri de güçlendirmiştir. Günümüzde uluslararası öneme sahip büyük ölçekli bir kültür rotası olarak tanımlanan İpek Yolu'nun, Mezopotamya üzerinden Antakya ve Gaziantep kentlerine uğrayarak Anadolu'ya açıldığı bilinmektedir.

Gaziantep Platosu

Gaziantep, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kesişiminde, Fırat Nehri'nin batısında, güneyde Suriye sınırı ile kuzeyde Toros Dağları arasında uzanan engebeli bir plato üzerindedir. Batı kesimlerinde Amanos Dağları'na uzanan dağlık bir yapıya sahip plato, iklim ve bitki örtüsü açısından Akdeniz bölgesinin özelliğini yansıtır. Platoda yetişen önemli tarım ürünleri tahıl, üzüm, sarımsak ve güneye doğru zeytin ve Antep fıstığıdır. Fırat kenarı ve sulanan ovalarda pamuk da yetiştirilir. Oğuzeli ve Nizip ovaları bölgenin tarım yapılan verimli topraklarıdır.

Gaziantep il merkezi bu platonun merkezinde konumlanmıştır. Eski adı Ayıntab olan kentin 800- 850 m yükseklikteki bugünkü yerinde kuruluşu Yeniçağ başlarına rastlar. Eski kent, bugünkü merkezin 12 km kuzeyinde bulunan Doliche yani Dülük'tür. Dülük mevkii günümüzde Adıyaman-Kahramanmaraş-Gaziantep illerini kapsayan, Hellenistik ve Roma döneminde ise Kommagene adıyla anılan coğrafi bölgedir.

26

Amanoslar

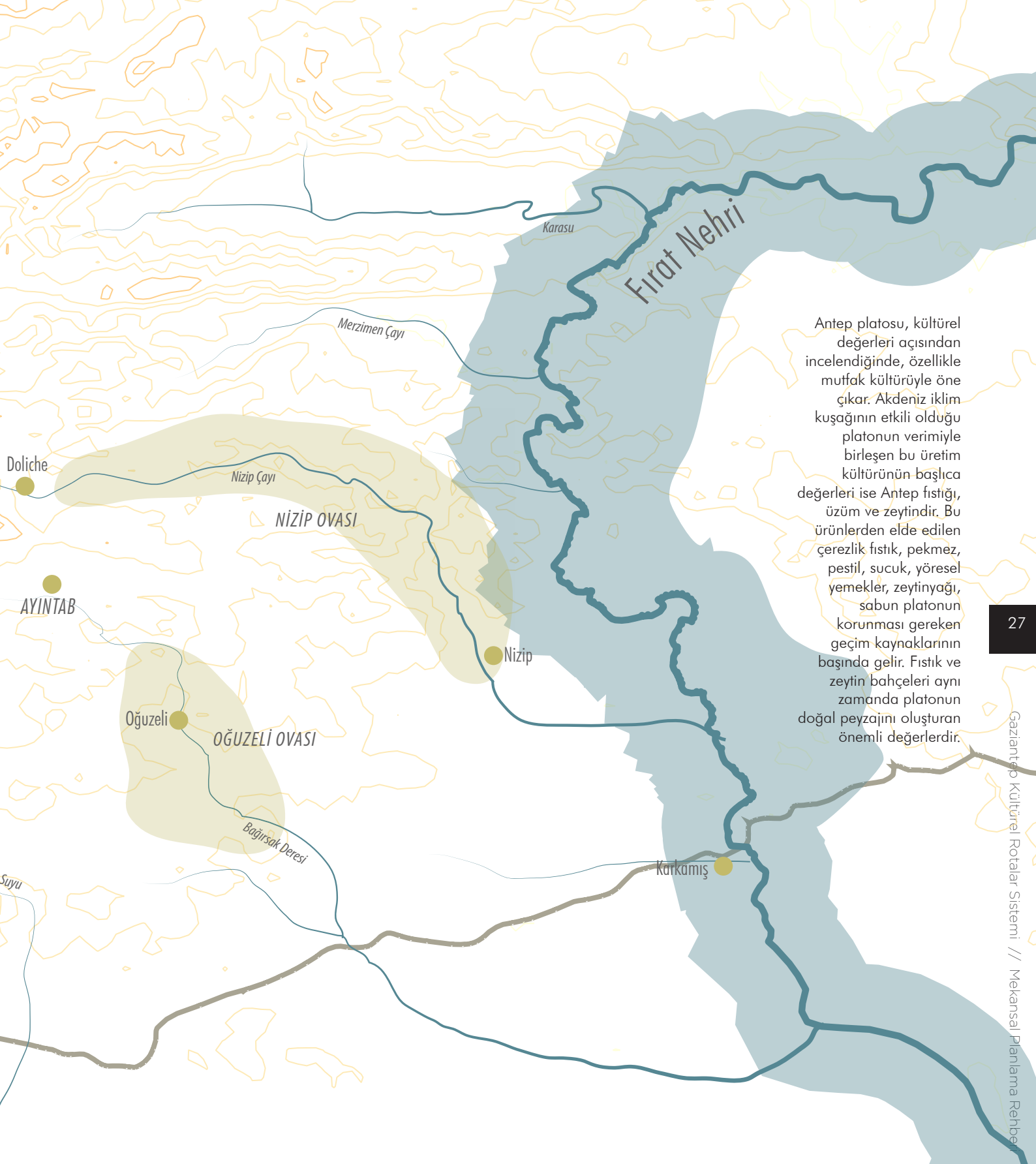
Tahtaköprü Barajı

Sabun Suyu

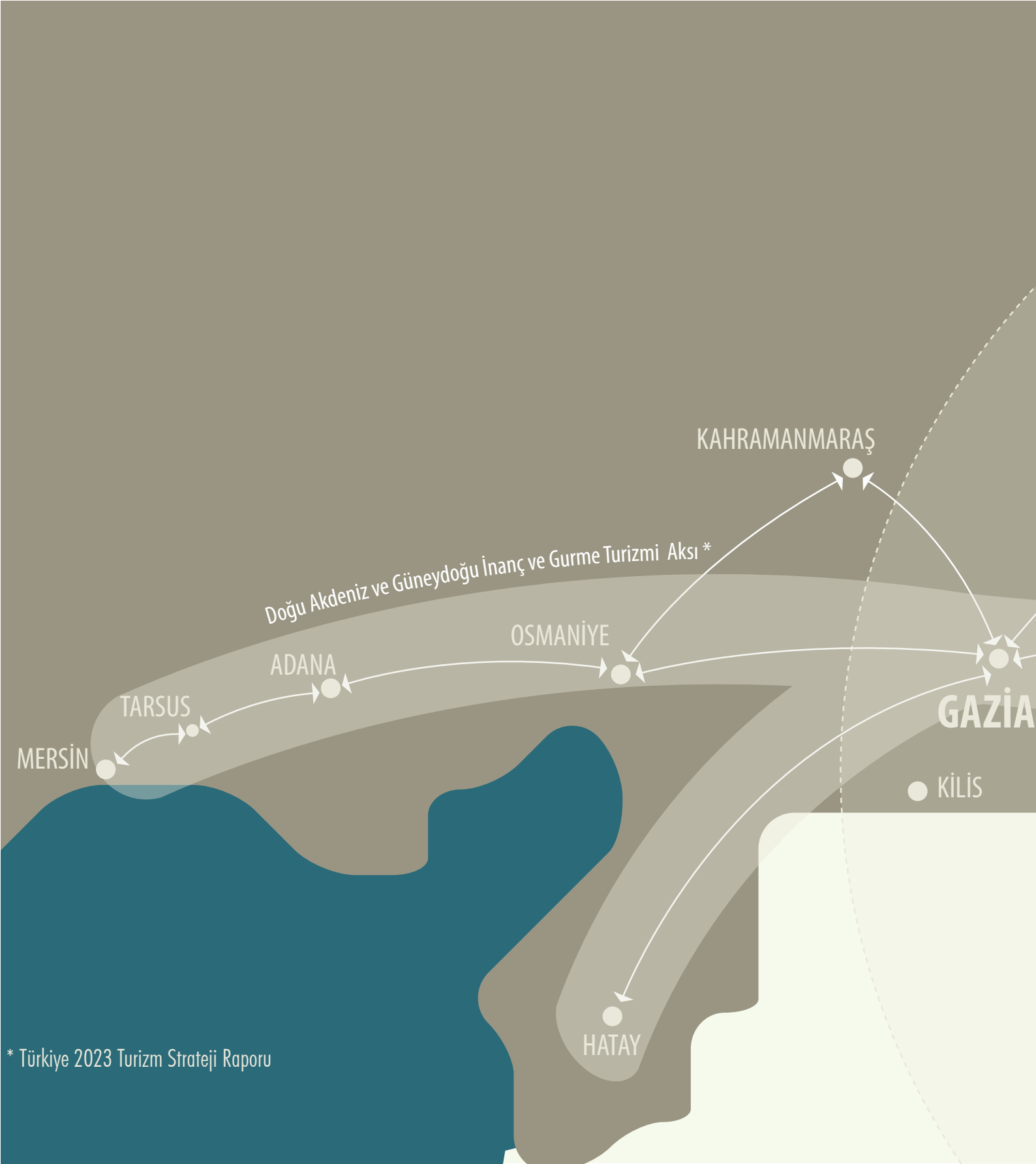
Afrin Çayı

Balk

SURİYE

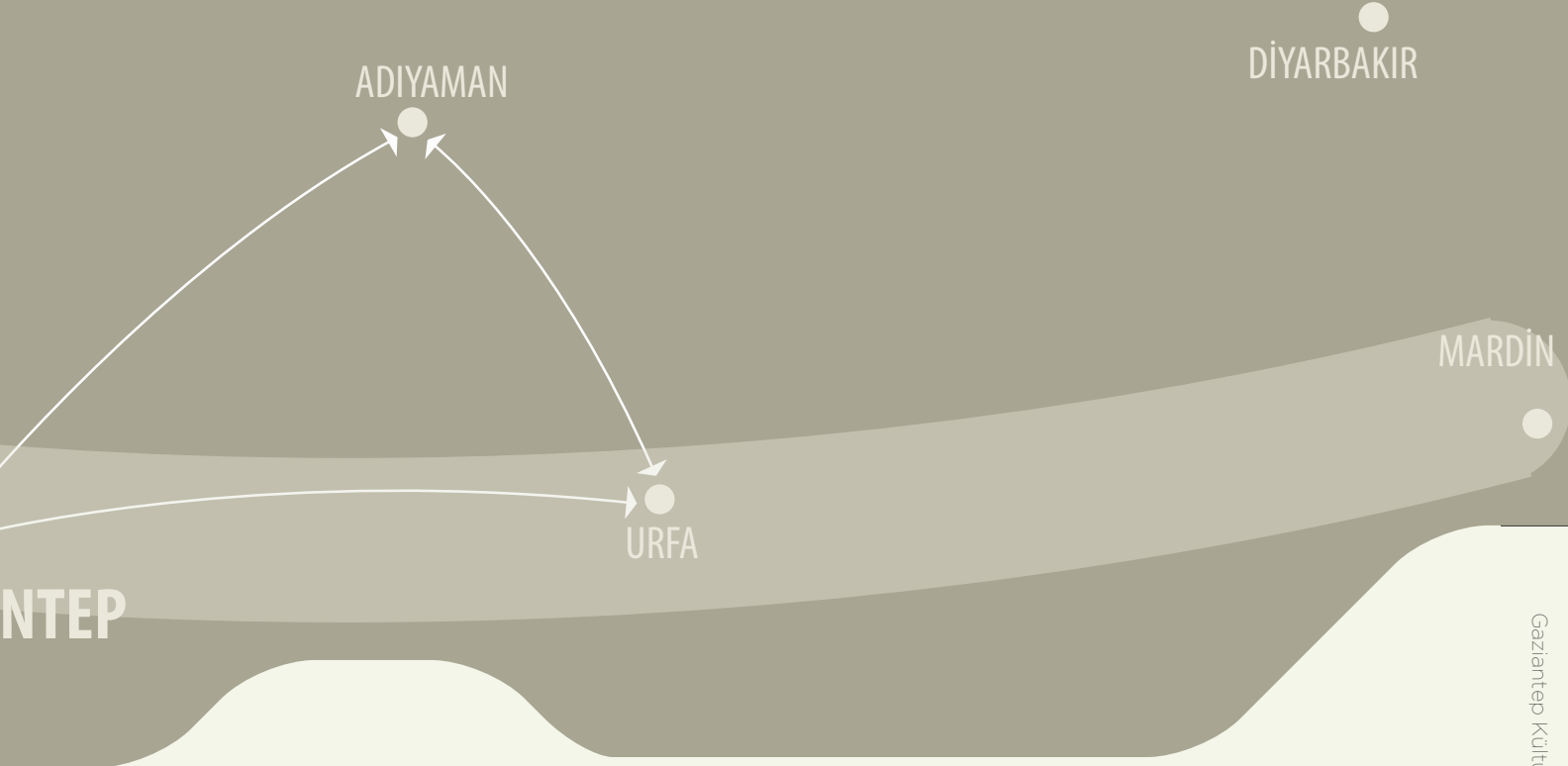
Antep platosu, kültürel değerleri açısından incelendiğinde, özellikle mutfak kültürüyle öne çıkar. Akdeniz iklim kuşağının etkili olduğu platonun verimiyle birleşen bu üretim kültürünün başlıca değerleri ise Antep fıstığı, üzüm ve zeytindir. Bu ürünlerden elde edilen çerezlik fıstık, pekmez, pestil, sucuk, yöresel yemekler, zeytinyağı, sabun platonun korunması gereken geçim kaynaklarının başında gelir. Fıstık ve zeytin bahçeleri aynı zamanda platonun doğal peyzajını oluşturan önemli değerlerdir.

* Türkiye 2023 Turizm Strateji Raporu

GAP BÖLGESİ

Antep platosu, kültürel değerleri açısından incelendiğinde, özellikle mutfak kültürüyle öne çıkar. Akdeniz iklim kuşağının etkili olduğu platonun verimiyle birleşen bu üretim kültürünün başlıca değerleri ise Antep fıstığı, üzüm ve zeytindir. Bu ürünlerden elde edilen çerezlik fıstık, pekmez, pestil, sucuk, yöresel yemekler, zeytinyağı, sabun platonun korunması gereken geçim kaynaklarının başında gelir. Fıstık ve zeytin bahçeleri aynı zamanda platonun doğal peyzajını oluşturan önemli değerlerdir.

Yaklaşım

Gaziantep ve çevresi için geliştirilecek bir rota planlama çalışmasının öncelikli adımı, kurgu yaklaşımını oluşturacak ilkelerin belirlenmesidir. Çalışmanın amaç ve hedefleri ile Antep platosunun özellikleri düşünüldüğünde, planlama ve tasarım başlıklarından oluşan bir ilkeler çerçevesi önerilebilir.

Planlama İlkeleri

Gaziantep il bütünü rota planlama çalışmasının hedef ve stratejilerini destekleyecek, eylem alanlarını yönlendirecek 8 kavramsal başlık, planlama ilkeleri olarak kabul edilmelidir. Özgün bölge değerleri ve kaynaklarına karşı duyarlı bir tavır geliştirmek, rota çalışmasının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, tüm planlama ve karar alma süreçlerinde bu ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

İŞBİRLİĞİ AĞLARI

Rota planlamasının başlıca avantajlarından, aynı zamanda gerekliliklerinden biri kentsel ve bölgesel ölçekte yatay işbirliği zeminlerine olanak sağlamasıdır. Ortak bir mirası ve çevreyi paylaşan yerel aktörlerin, rota ağı kapsamında bir araya gelmeleri ve etkin bir çalışma mekanizması kurmaları önemlidir. Bu şekilde yönetim ve uygulama süreçlerinin devamlılığı sağlanırken, yerel aktörler arası entegrasyon da güçlendirilir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve kalkınma ajansı bu noktada değerlendirilmesi gereken yapılardır.

KORUMA & CANLANDIRMA

Tarihsel derinliği ve kültürel mirasın enderlik değeri başta olmak üzere, Gaziantep'in sahip olduğu zenginlik düşünüldüğünde, rota planlama yaklaşımının kuşkusuz koruma temellerinde şekillendirilmesi gerekir. Strateji ve hedefleri yönlendirecek bu yaklaşım, rota üzerindeki her eylem alanında doğal ve kültürel mirasa saygıyı gözetmelidir. Ancak bu şekilde, sektörel gelişimin ve ekonomik faaliyetlerin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki etkileri dengelenecek, mirasa dayalı bir canlandırma programı hayata geçirilecektir. Aynı zamanda, mevcut durumda kent merkezinde koruma ve canlandırmaya dair edinilen birikim ve kazanımların, il bütününde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

TEMATİK YAKLAŞIM

Mirasın korunmasına dayalı bir yaklaşım geliştirilirken, aynı zamanda yerel değerlerden yola çıkan bir tematik bakış açısının kazanılması da önemlidir. Böylelikle kültür rotası üzerinde yerel temalarla zenginleşen yeni güzergah veya odak alternatifleri yaratılabilir. Rota planlama pratikleri düşünüldüğünde, tematik ve yaratıcı bir yaklaşım, bölgesel değerlerin yeniden tanımlanması, yorumlanması ve tanıtılması açısından da kullanılması gereken bir araçtır.

KIRSAL KALKINMA

Yerel ekonominin geliştirilmesi bölgesel planlama çalışmalarında benimsenen temel hedeflerden olduğu gibi, rota çalışmalarının da ele aldığı bir başlıktır. Bir kültür rotasının fiziksel ve sosyal boyutları incelendiğinde, özellikle kırsal kesim için değerlendirilebilir yeni faaliyet alanları tanımlanabilir. Bu nedenle, oluşturulacak rotanın kırsal kalkınmayı desteklemesi her koşulda göz önünde bulundurulmalıdır. Karar alma süreçlerinde yerel kaynakların ve kimliğin gözetilmesi, aynı zamanda duyarlı kullanımı, rota ve kırsal kalkınma arasındaki ilişkinin sağlanmasında önemli bir yaklaşımdır.

ALTERNATİF TURİZM

Gaziantep platosunun taşıdığı potansiyeller düşünüldüğünde özellikle kültür turizmi, kırsal kesimde eko-turizm ve doğa sporlarının rota çalışmalarıyla bütünleşik şekilde güçlendirilmesi mümkündür. Böylelikle kırsal kesim için yerinde istihdam ile ekonomik ve sosyal canlılık hedefleri ulaşılabilir olabilir. Bunun yanında, Şanlıurfa, Hatay ve Adana gibi Gaziantep'e komşu bölgelerdeki turizm faaliyetlerine entegrasyon da rota planlamasının getirilerinden olacaktır.

BÜTÜNCÜL SUNUM & TANITIM

Bölge yorumunun, Gaziantep platosunun kimliğini oluşturan doğal, kültürel, tarihi ve sosyal tüm yönlerinin bir arada ele alınmasıyla edinilmesi önemlidir. Bu şekilde, kent merkezindeki çalışmalarla entegre olan, ancak ötesine geçen bir yaklaşımla, bölge ölçeğinde bütüncül sunum ve tanıtım stratejileri hayata geçirilebilir. Yerel kimliğin görünür ve anlaşılabilir kılınması ise sunum ve tanıtım stratejisinin temel hedeflerinden biri olarak kabul edilmeli, bu şekilde Antep ve rota imajı güçlendirilmelidir.

YENİLİKÇİ TEKNOLOJİLER

Sunum ve tanıtım konuları başta olmak üzere, mümkün olan her alanda yenilikçi teknolojilerin kullanımı rota çalışmalarının ve güzergahın erişilebilirliğini ve kolay kullanımını destekleyecektir. Özellikle mirasın sunumu ve tanıtım uygulamaları yenilikçi teknoloji araçlarıyla kurgulanmalı; yerel halkı ve ziyaretçileri destekleyen mobil uygulamalar, tarihsel dönüşüme uğramış ve ender rastlanan alanlarda teknolojik sunum yöntemleri gibi yollarla bölgeye dair yeni bir farkındalık ve tüm kesimler için erişilebilirlik sağlanmalıdır.

EĞİTİM & KATILIM

Rota planlama ve uygulama süreçlerinin tümünde yerel katılımın sağlanması, çalışmaların sürdürülebilirliği ve yerel kesime olumlu dönüşlerin edinilmesi açısından önem taşımaktadır. Gerek plato bütününde mirasın korunması ve geliştirilmesi gerekse kültürel rota sisteminin sahiplenilmesine yönelik önlemler alınmalı, eğitim çalışmalar geliştirilmelidir.

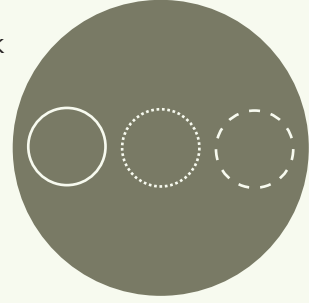
Tasarım İlkeleri

Gaziantep platosunda rota sisteminin kurgulanmasını, diğer bir deyişle tasarlanmasını, yönlendirecek 8 başlık tasarım ilkeleri olarak kabul edilmelidir. Rotanın mekânsal yaratımı için göz önünde bulundurulması gereken bu ilkeler; rota etaplarının ve üzerindeki bileşenlerin (yerleşimler, tarihi alanlar, doğal alanlar, tekil yapılar vb.) belirlenmesinde, önem derecelerinin ortaya konmasında, kısacası rota etapları ve bütününün devamlı ve verimli bir sisteme dönüştürülmesinde etkili olacaktır.

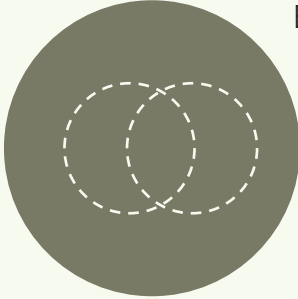
Çeşitlilik

Rota sistemi, her noktada coğrafyanın çeşitliliğini gözetmeli ve farklı her tür özgün değere fiziksel ve/veya sosyal açıdan temas etmelidir. Belirlenen bir temaya veya temalara bağlı olarak ele alınacak çeşitlilik, rota sisteminin daha verimli ve dinamik bir şekilde kurgulanmasını sağlarken, rota üzerindeki deneyimi de daha aktif hale getirecektir.

Bağlayıcı Yapı

Mekansal özellikleri gereği kültür rotaları, bölgesel ölçekte yatay işbirliği zeminlerinin oluşturulmasında öne çıkan araçlardır. Güzergahların belirlenmesinde, bölgede ortaklık zeminlerini ortaya çıkaracak ve güçlendirecek bağlantıların araştırılması gerekmektedir. Her ne kadar farklı ve bağımsız öğelerden oluşabilse de bir güzergahın üzerindeki tüm öğelerin ortak bir paydada – tema, idari ortaklık gibi – bir araya getirilmeleri, diğer bir deyişle mekânsal ve sosyal açıdan ilişkilendirilmeleri önemlidir.

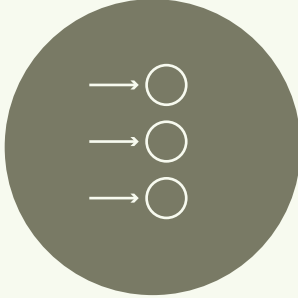
Erişilebilirlik

Kültür rotası tasarımının göz önünde bulundurması gereken önemli bir diğer ilke erişilebilirliğin sağlanması ve güçlendirilmesidir. Bölgedeki belirli öğelere fiziksel ve/veya görsel erişim sağlanmalı, aynı zamanda söz konusu öğelerin gelişme kapasitesi de gözetilmelidir. Erişim konusunda ulaşım olanakları, bakı noktaları, yazılı kaynaklar, işaretleme sistemleri gibi uygulama başlıklarında karar üretilebilir. Bu şekilde rota deneyimi boyunca, coğrafyanın geneline ve öğelerine dair daha verimli anlama ve yorumlama süreçleri sağlanacaktır.

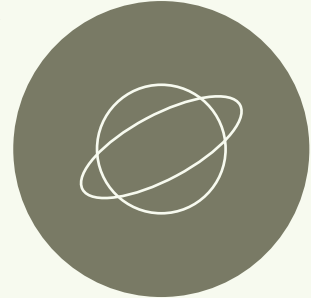
Çok Seçeneklilik

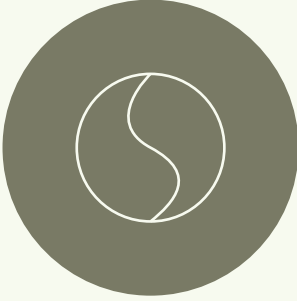
Belirlenen temaya göre kurgulanacak rota sistemi, aynı zamanda farklı değişkenleri de gözeterek farklı güzergah alternatifleri sunmalıdır. Rota sisteminin bütünü kendi içinde çalışan, alternatif alt parçalardan oluşabilir. Bu parçaların belirlenmesi ise kullanıcı talepleri, ilgi alanları, coğrafya koşulları, tarihsel bağlam, servis kapasiteleri, ulaşım modu gibi değişkenlere bağlı gerçekleşebilir. Ancak sonuçta, aynı değişkenlerle belirlenen her rota parçası, bir araya geldiğinde çok seçenekli bir sistemi oluştururlar.

Çok Boyutluluk

Rota kurgusunda yer alacak güzergah parçaları ve odakların belirlenmesi çok boyutluluk ilkesiyle gerçekleştirilmelidir. Manzara, yürüyüş yolu gibi fiziksel özellikleri gözetmenin yanı sıra yerleşimleri ve yaşayanları doğrudan etkileyen sosyal ve ekonomik boyutlar da değerlendirilmeli, rota üzerindeki odak ve güzergah seçimleri bu değerlendirmeye desteklenmelidir. Örneğin geleneksel yaşamın korunması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi gibi kararlarda bu ilke göz önünde bulundurulmalıdır.

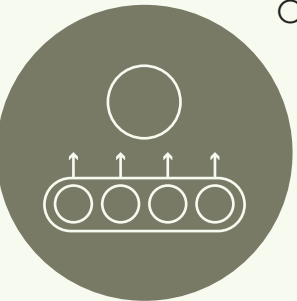
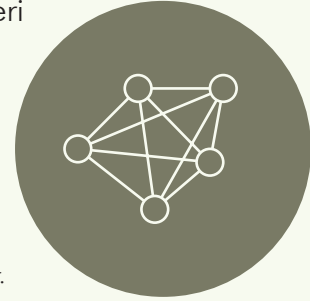

Bileşenlerin Dengesi

Coğrafyadaki bileşenler bir rota kurgusu kapsamında yer alacak şekilde belirlenirken, farklı değer türleri arasında bir dengenin sağlanması gerekir. Bu denge, tarihsel ve günümüz öğeleri arasında sağlanabileceği gibi, doğal ve kültürel mirasın rota üzerindeki yoğunluğu konusunda da aranabilir. Bu şekilde, bir güzergah üzerinde sıkça tekrar eden ve aynı özelliklere sahip öğelerin, rota deneyimini basitleştirmesinin de önüne geçilecektir.

Ağ İlişkileri

Rota üzerindeki yerleşimlerin servis kapasiteleri ile sosyal ve kültürel potansiyelleri üzerinden bir yerleşim kademelenmesinin önerilmesi, rota sistemini daha verimli çalışan bir konuma yükseltecektir. Yerleşimlerin birincil servis merkezleri, ikincil merkezler, durak noktaları gibi işlevsellikleri üzerinden kademelendirilmeleri ve rota sistemindeki rollerinin belirlenmesi gerekmektedir. Gerek kullanıcıların gerekse servis sağlayıcıların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir adım olarak bu kademelenme, rota sistemi üzerindeki ağ ilişkilerinin tanımlanmasını da destekler.

Ortak Çalışma

Rotanın kurgulanması sürecinde çalışacak yerel grupların kurulması ve ortak üretim/uygulamanın desteklenmesi sürdürülebilirlik açısından özellikle önemli adımlardır. Sivil toplum başta olmak üzere, üniversitelerden, yerel yönetimlerden temsilcilerin yer alacağı çalışma gruplarının, tasarım sürecinde yerelden veri sağlama, kararların değerlendirilmesi ve doğrulanması gibi konularda söz sahibi olması gerekir. Ortak çalışma ilkesi aynı zamanda daha önce sözü edilen yatay işbirliği zeminlerini de güçlendirecektir.

Strateji

Gaziantep il bütününde bir kültürel rotalar sistemi, bu çalışmanın ilk bölümünde açıklanan kavramsal arka plana ek olarak, ilin öne çıkan değerleri ve temaları gözetilerek kurgulanmalıdır. Bu doğrultuda, rota planlama stratejisi 3 temel adım üzerinden oluşturulmuştur:

(1) tematik bir yaklaşımla Gaziantep değerlerinin anlaşılması, (2) öne çıkan yoğunlaşma alanlarıyla il bütünüünün değerlendirilmesi ve (3) rotalar sisteminin öncelikli kurgularla birlikte önerilmesi.

TEMA // Bölgeyi Anlamak

Strateji kurgusunun ilk adımı olarak tema başlığı ele alındığında, Gaziantep'in değerleri rota planlamasına girdi oluşturacak şekilde incelenmeli, bölge öncelikle tematik başlıklar üzerinden anlaşılmalıdır. Gaziantep coğrafyasının bütünündeki değerler, kendi içlerinde çeşitlilik gösteren iki tematik başlık üzerinden ayrıştırılabilir: kültürel ve doğal. Bu ayrıştırmaya ek olarak, yerel kimliği oluşturan, diğer bir deyişle sıkça tekrar eden öğeleri ile özel karaktere sahip, ayırt edilir öğelerinin tanımlanması da bölgesel değerlendirme ve rota kurgulama adımlarını yönlendirecektir.

Rota planlamasını yönlendirecek başlıca tematik değişkenler

Kültürel	Doğal	Sosyal
Arkeolojik alanlar Geleneksel yerleşimler Yerel mimari Tekil miras yapıları (kale, kilise, mezar, su kemeri vb.)	Coğrafi bileşenler (dağ, kanyon, mağara vb.) Bitki örtüsü Yaban hayatı Su (nehir, çay, gölet vb.)	Geleneksel yaşam Üretim Göç hareketleri

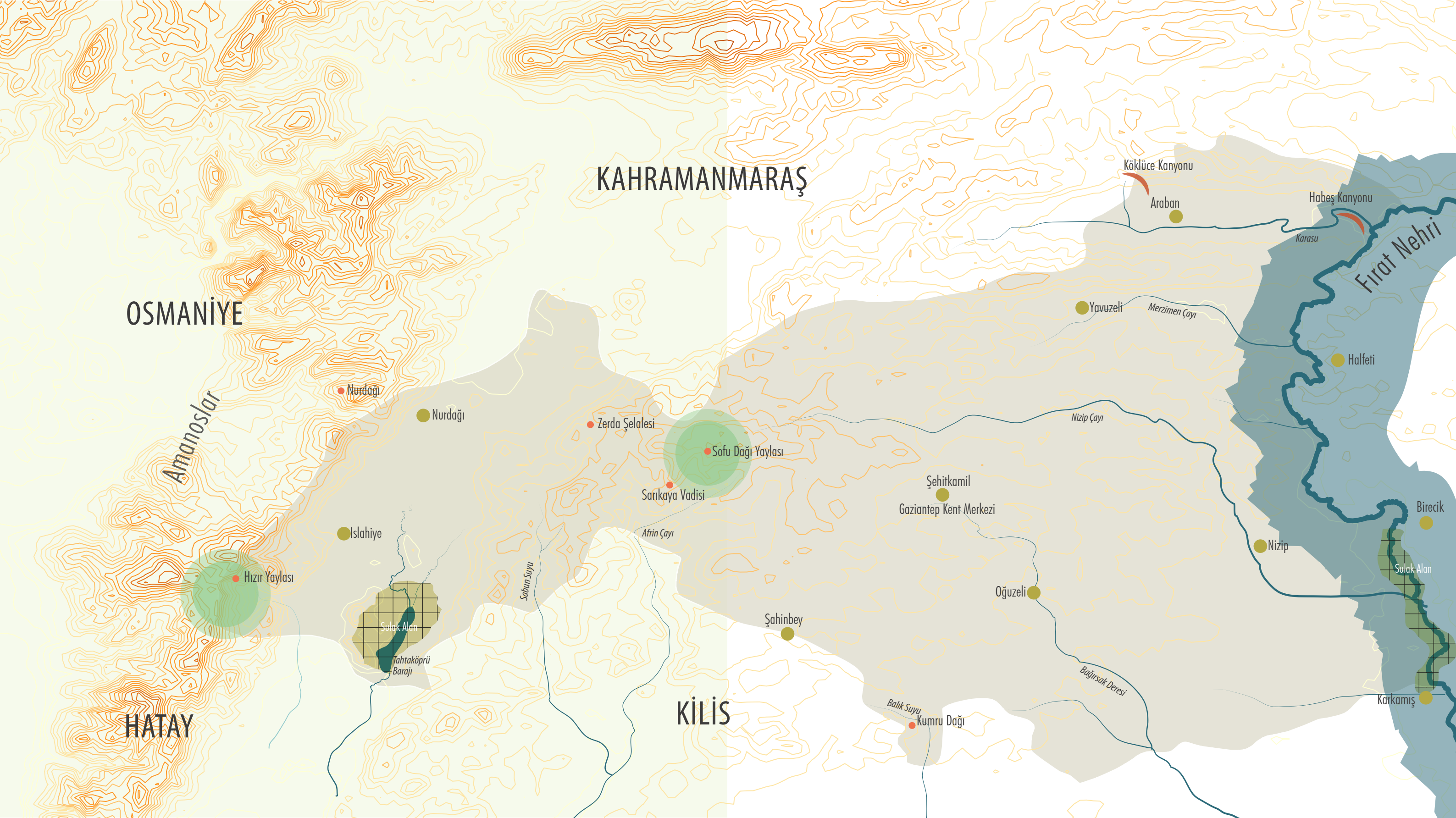
Doğal Temalar

İl sınırları içerisinde kuzeyden giren dağlar, Araban ovasının batısından il merkezinin batısına uzanır. Güneydoğu Torosların uzantıları olan bu dağlar, oldukça düzgün sıralar oluşturur. Bölgenin batısını kuşatan dağlar ise sistemli bir sıra oluşturur ve Gaziantep ilini, Hatay-Kahramanmaraş çukurluğundan ayırır. Gaziantep'te sıradağ olarak güneydoğu Torosların uzantıları olan Sof dağları bulunur. Sof dağlarının güneyinde ise Gaziantep yaylası uzanır. Dülükbaba dağları il merkezinin kuzey batısında bulunmaktadır. Sof dağlarının Hatay yönündeki uzantıları olan Ganibaba ve Sarıkaya dağlarının batısında İslahiye ovası, doğusunda ise İslahiye platosu yer alır. Barak (Doğanpınar), Araban, Yavuzeli ve Oğuzeli ovaları başlıca düzlüklere sahiptir. Fırat Nehri ile Nizip, Afrin, Merziman ve Alleben çayları ise başlıca akarsulardır.

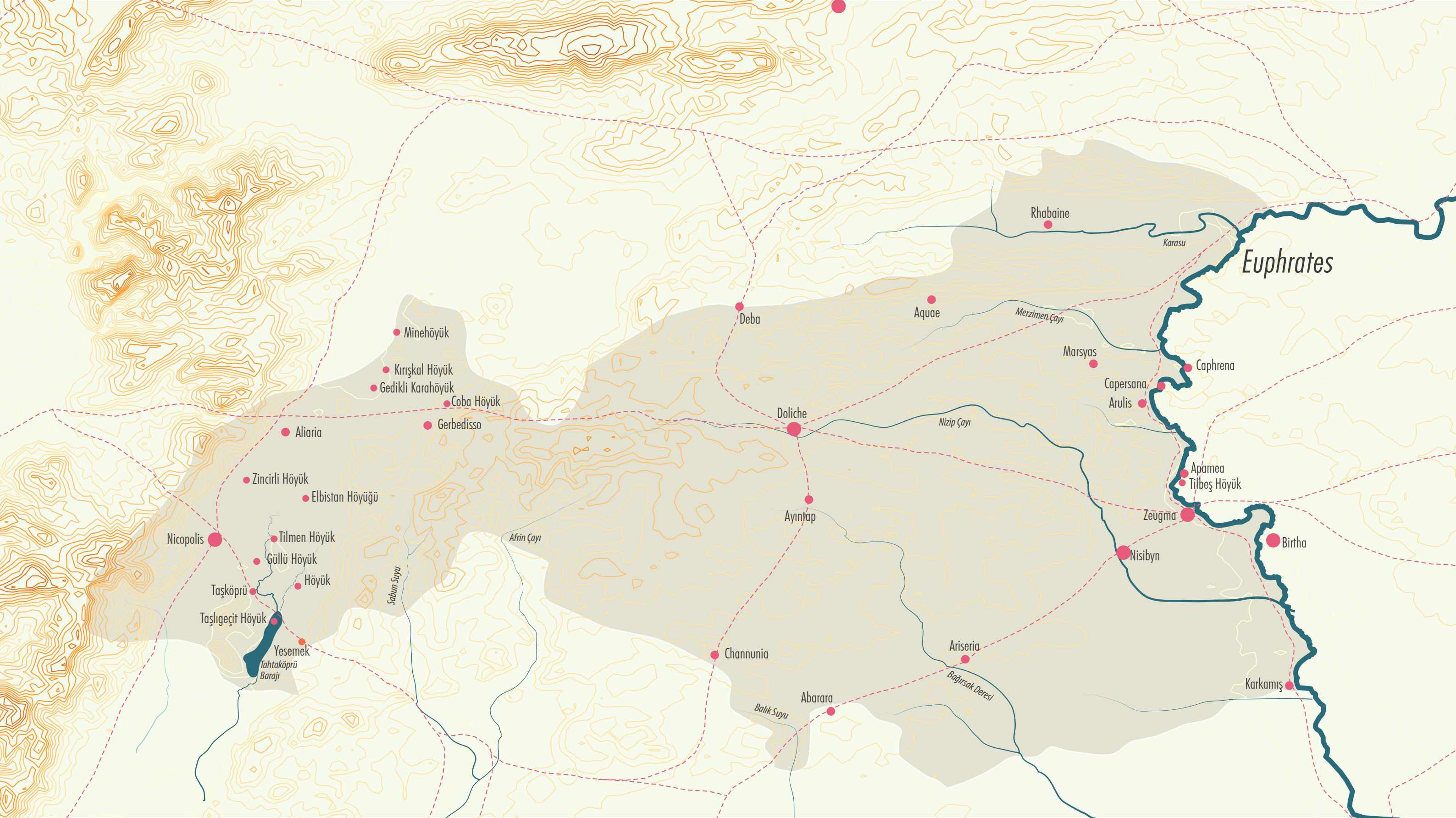
İl bütününde rota planlaması açısından değerlendirilebilir doğal temaların başında yaylalar, vadi ve kanyonlar, sulak alanlar, akarsular ve tabiat parkları gelmektedir. Bu temaların mekandaki öncelikli karşılıklarını ise şu değerler oluşturur;

Yayla	Hızır yaylası Sof Dağı yaylası Gaffur Baba tepesi
Vadi ve kanyon	Fırat vadisi Sarıkaya vadisi Köklüce kanyonu Habeş kanyonu
Sulak alan	Tahtaköprü baraj göleti ve yaban hayatı geliştirme sahası Karkamış ovası – aşağı fırat havzası sulak alanı Alleben göleti
Akarsu	Fırat nehri Nizip çayı Alleben deresi Merzimen çayı Sakçagözü şelalesi
Tabiat parkı	Dülükbaba ve Burç tabiat parkları

** Dülükbaba dağlarının en yüksek tepesi 1250 m. yüksekliktedir. Sof dağlarının Hatay yönündeki uzantıları olan Ganibaba ve Sarıkaya dağları ise yaklaşık 1100 m. yüksekliktedir. En yüksek noktası 1050 m. olan Sam dağlar, Sof dağları ile Dülükbaba dağları arasında bulunmaktadır.

Kültürel Temalar

Gaziantep'in tarihsel derinliği ve ender değerlere sahip olması, kuşkusuz rota planlamasını besleyecek temel unsurlardandır. Mezopotamya ve Anadolu arasında bir geçiş noktasında olması, İpek yolu ve kervan güzergahları üzerinde bulunması, Fırat nehri ile çevresindeki verimli toprakların varlığı Gaziantep'in ilk yerleşim görmesinden bugüne dek güçlü bir kültürel birikim edinmesini sağlamıştır. Bu birikimin günümüzde izlenen, kale, geleneksel yerleşim, höyük gibi somut izleri ise rota planlama çalışmalarının fiziksel bileşenleri olarak kabul edilecektir.

İl bütününde rota planlaması açısından değerlendirilebilir kültürel temaların başında höyükler, antik kentler, antik dönem yolları, kervan yolları, geleneksel yerleşim dokuları, yerel mimari ve somut olmayan kültür mirası gelmektedir. Bu temaların öncelikli karşılıklarını ise şu değerler oluşturur;

Höyükler	Tilmen, Zincirli, Elbistan, Nizip, Belkis başta olmak üzere coğrafyadaki çok sayıda höyük
Antik kentler / kaleler	Doliche, Zeugma, Karkamış, Nicopolis, Ayıntab, Rumkale, Yesemek, Birtha ve küçük ölçekli diğer yerleşimler
Yollar (antik dönem izleri, kervan yolları vb.)	Doğu-batı doğrultusunda: Amanosları aşarak Doliche üzerinden Zeugma'ya bağlanan güzergah Güney-kuzey doğrultusunda: Amanosların doğu etekleri boyunca, Nicopolis üzerinden; günümüz Kilis bölgesinden gelerek Ayıntab ve Doliche üzerinden; Fırat nehri boyunca, Karkamış ve Zeugma üzerinden kuzeye bağlanan güzergahlar
Geleneksel yerleşim dokuları	Gaziantep kent merkezi Halfeti, Savaşhan, Erenköy gibi Fırat nehri köyleri Dağ köyleri
Yerel mimari	Geleneksel yerleşimlerde korunmuş sivil mimari ve anıtsal yapı örnekleri: konutlar, hanlar, dini yapılar, köprüler, çeşmeler vb.
Somut olmayan kültür mirası	Muffak kültürü, el sanatları (bakır, gümüş, sedef, yemeni vb.), müzik kültürü, halk oyunları

** Gaziantep'i Türkiye genelinde ayrıcalıklı kılan temel değerlerinden biri de geniş bir yelpazeye yayılan geleneksel el sanatlarının hala yaşatılıyor olmasıdır. Bugün Kültür Yolu üzerindeki Hanlar Bölgesi'nde, canlandırma projeleri sonucunda sürdürülen üretim alanlarının başında bakırcılık, dokumacılık, kakmacılık, keçecilik, nakkaşlık, taş ustalığı, sobacılık, yemenicilik, dericilik, sabunculuk, kilimcilik, kuyumculuk, çömlekçilik, semercilik ve zurnacılık gelir.

KÜMELENME //

Bölgeyi Değerlendirmek

Bütüncül bir rota sisteminin altlığını oluşturacak, strateji kurgusunun ikinci adımı olan değerlendirme, diğer bir deyişle yorumlama adımı, tema başlığı altında incelenen kültürel ve doğal değerlerin yoğunlaşması üzerinden kurgulanmıştır. Bu adımda rota planlamasına girdi oluşturabilecek alt başlıklar elde edilmeye çalışılmıştır.

Değerlendirme adımıyla öncelikle ortaya çıkan kümelenme bölgeleri; Fırat Nehri koridoru, Gaziantep kent merkezi ve Dülük odağı ve höyükler şeklinde adlandırılabilir. Kültürel rota sistemini besleyecek ortak kimliği oluşturan değerler, bu alt bölgelerde özelliklerine göre yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmanın rota sistemine dönüştürülmesi adımıyla ise her kümelenme bölgesi için öne çıkan temalar, destekleyici temalar, potansiyel aktivite alanları, idari odaklar ve olası rota ulaşım tipleri belirlenmiştir.

Nurlağı

Islahiyi

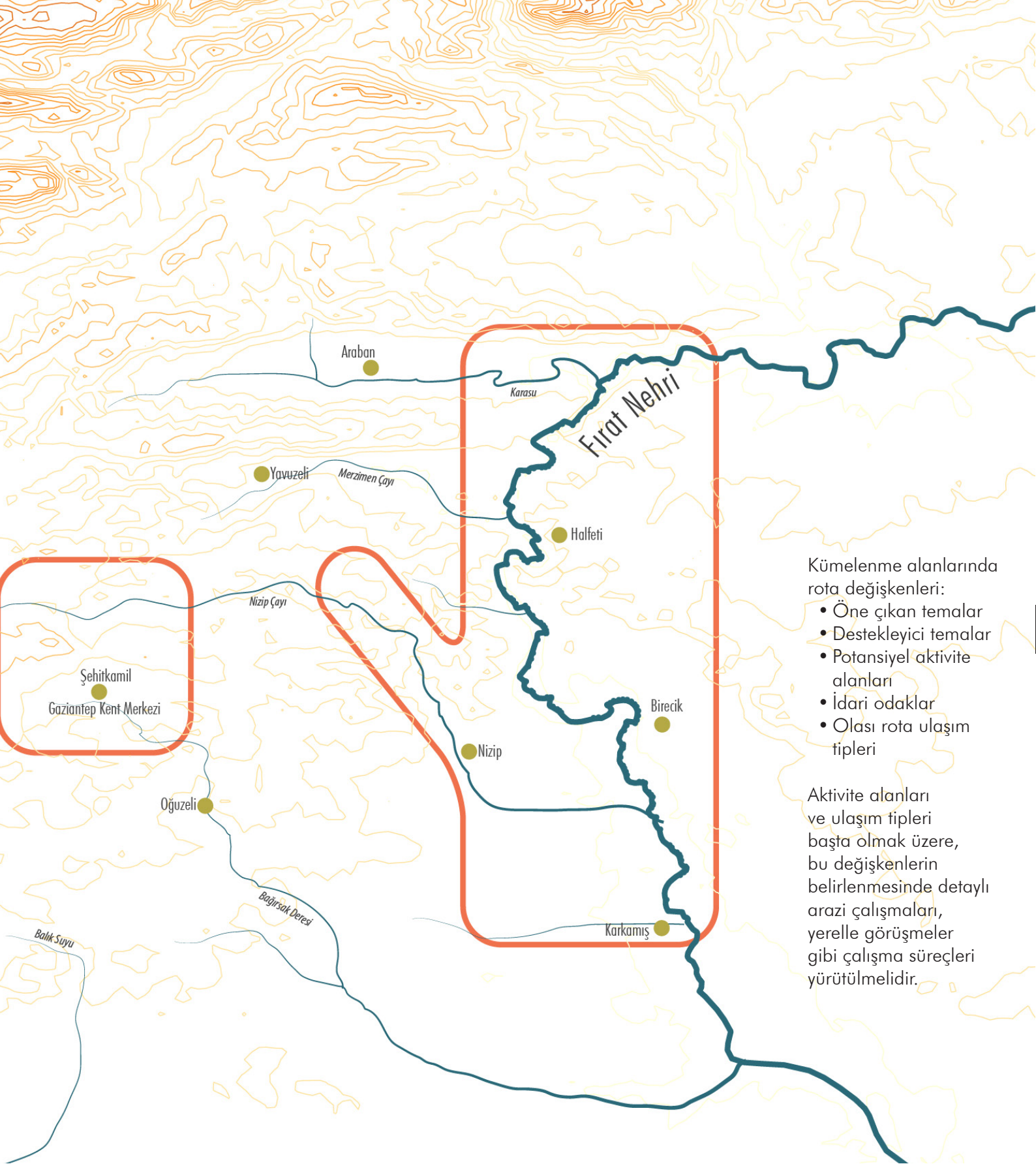
Tahtaköprü Barajı

Sabun Suyu

Afrin Çayı

Şahinbey

Kümlenme alanlarında rota değışkenleri:

- Öne çıkan temalar
- Destekleyici temalar
- Potansiyel aktivite alanları
- İdari odaklar
- Olası rota ulaşım tipleri

Aktivite alanları ve ulaşım tipleri başta olmak üzere, bu değışkenlerin belirlenmesinde detaylı arazi çalışmaları, yerelle görüşmeler gibi çalışma süreçleri yürütülmelidir.

Batı Koridoru

// Höyükler Aksı

Gaziantep merkezi ile Amanos sıra dağları arasında kalan bu alt bölge özellikle höyüklerin yoğunluğuyla öne çıkmaktadır. Coğrafyanın Neolitik dönem geçmişine ışık tutan bölgede aynı zamanda yaylalar, baraj gölü ve çeşitli su kaynakları gibi doğal değerler de bulunmaktadır.

Doğal ve kültürel değerlerin dağılımı incelendiğinde, bu alt bölgede kuzey- güney doğrultusunda bir kültür aksı izlenirken, doğu- batı doğrultusunda da bir doğa aksı tanımlanabilir. "Kültür aksı" en temelde höyüklerin sıralandığı, güneyde ise Tahtaköprü baraj gölü ve yaban hayatı geliştirme sahası ile sonlanmaktadır. Tahtaköprü odağı bu aks üzerinde etkinleştirilebilecek bir potansiyel taşıır. Yesemek, Ortaklı, Aşağıbilenler ve Ağalarobası köylerini içeren odak aynı zamanda kuş göç yolları üzerinde bulunur. Yesemek, Nicopolis ve Gerbedisso bu aksın öne çıkan antik dönem kentleri; Taşlıgeçit, Tilmen, Zincirli, Akınyolu, Güllü, Elbistan, Gedikli ve Kırıskal ise başlıca höyükleridir. Kültür aksı ve Tahtaköprü odağı üzerinde geliştirilebilecek aktivite alanları ise yürüyüş, bisiklet, kampçılık, kuş gözlemi, su sporları ve kültür turizmidir.

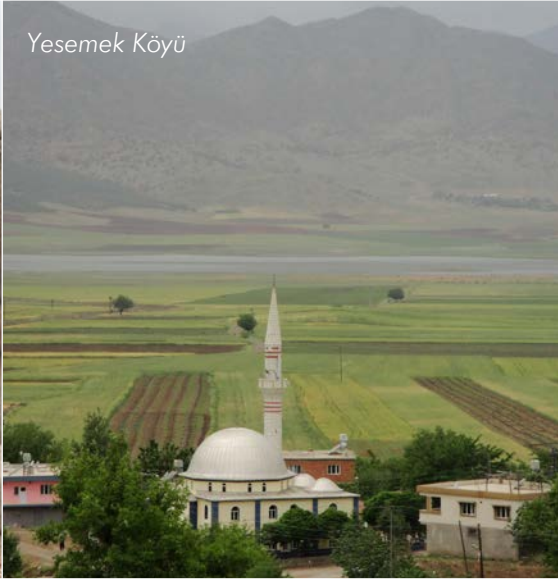
Tilmen Höyük Çevresi

Ana temalar: Neolitik dönem mirası, höyükler

Destekleyici temalar: Sulak alan, yaylalar, vadiler

Potansiyel aktivite alanları: Eko-turizm/ yayla turizmi (Hızır ve Sofu yaylaları), kuş gözlem (Tahtaköprü yaban hayatı geliştirme sahası), su sporları/ kano/ yelken (Tahtaköprü baraj gölü), kanyon yürüyüşü ve kaya tırmanışı (Ballıkayalar, Sarıkaya)

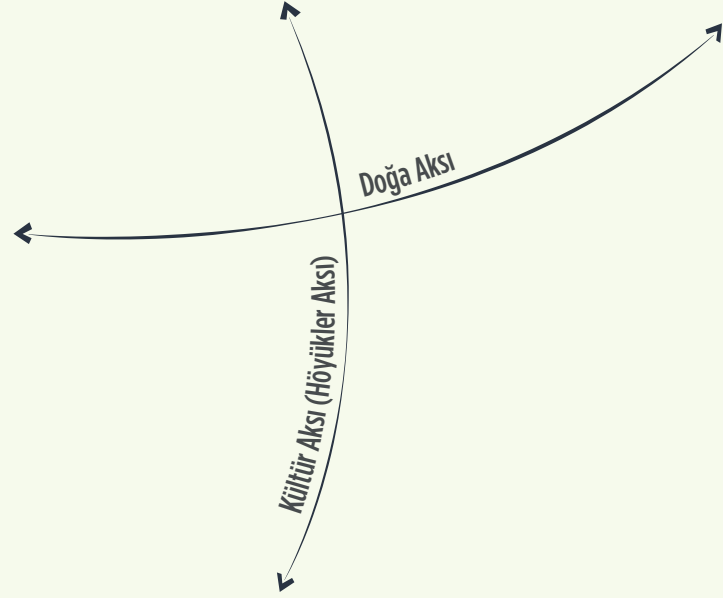
Tilmen Höyük

Tilmen Höyük

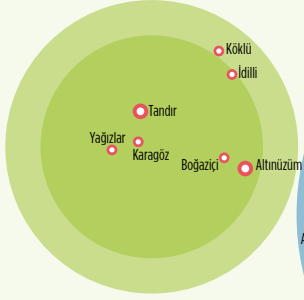
Yesemek Açık Hava Müzesi ve Heykel Atölyesi, İslahiye ilçesine bağlı Yesemek köyünün güneydoğusundaki yamacın üzerinde yer alır. Hitit hakimiyeti sırasında faaliyete başlamış bir taş ocağı ve heykel atölyesi olduğu bilinen alanda, bu bilgileri doğrulayan çok sayıda heykel taslağı ve kabartma örnekleri sergilenmektedir. İşlediği dönemde çok sayıda kente heykel taslağı gönderen atölye MS 8. yüzyıla dek çalışmaya devam etmiştir.

Doğu- batı doğrultusunda tanımlanan “doğa aksı” ise coğrafi ve kültürel açıdan birbiriyle ilişkili dört parçadan oluşur: Hızır Yaylası, Sabun Suyu, Afrin Çayı ve Sofu Yaylası- Sarıkaya Kanyonu. Aksın batı ucunda, Amanos Dağları üzerinde bulunan Hızır Yaylası Gaziantep’in başlıca değerleri arasında sayılmaktadır ve yürüyüş, bisiklet, kampçılık gibi aktivite alanlarına yönelik potansiyel taşır. İkincil bir doğa odağı olan Sabun Suyu bölgesinde ise Ballıkayalar, Kartal Yücesi ve Kocager tepelerinde kaya tırmanışı ve off-road etkinliklerine imkan bulunabilir. Buradan doğuya ilerlendiğinde ise Afrin Çayı odağı ve son olarak Işıklı köyü ile Sofu Yaylası odakları tanımlanabilir. Topografik özellikleri ve su kaynaklarıyla önem kazanan bu bölgelerde yine yürüyüş, bisiklet, kampçılık gibi aktivite alanlarına ek olarak kaya tırmanışı ve off-road etkinlikleri potansiyeli bulunur.

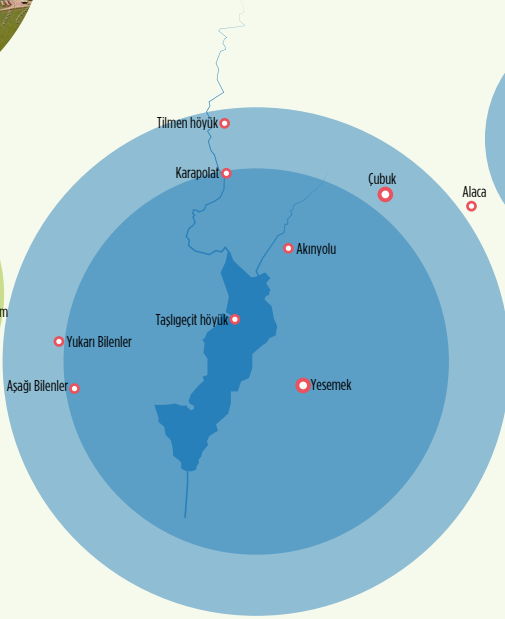

Hızır Yaylası

Hızır Yaylası

Tahtaköprü Baraj Gölü
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
ve
Höyükler aksı

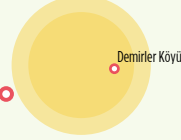

Tahta Köprü Barajı

Sofu Yaylası

Ballıkaya

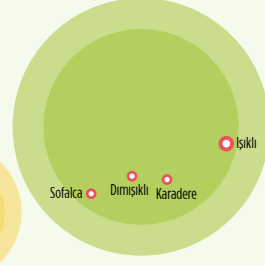
Hamidiye

Demirler Köyü

Sarıkaya Kanyonu

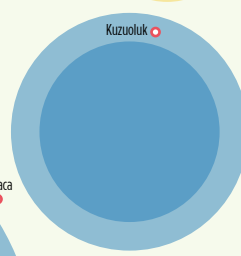

Sarıkaya

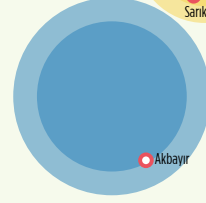
Sofalca Dımsıklı Karadere

Sofu Yaylası

Kuzuoluk

Sabur Suyu

Akbayır

Afrin Suyu

// Gaziantep Kültür Yolu ve Dülük

İkinci bir kümelenme alanı olarak tanımlanan merkez odağı Gaziantep kent merkezi ve Doliche (Dülük) antik kentini içermektedir. Bu alt bölge aynı zamanda il bütünü için düşünülecek rotalar sisteminde de idari açıdan bir merkez olma potansiyeli taşır. Kentin konumu, kültürel mirasını yoğunlaşması ve Dülük gibi ender bir arkeolojik değerini burada bulunmasının yanı sıra Kültür Yolu ve servis kapasitesi de bu potansiyeli güçlendirmektedir.

Kültürel temalar altında sıralanan değerler bu odakta baskın şekilde öne çıkar. Gaziantep kent merkezi kalesi, geleneksel mahalleleri ve sokak dokusu, korunmuş mimari nitelikleri, anıtsal ve kamusal yapıları, hanlar bölgesi, Zeugma Mozaik Müzesi, gar binası gibi çok sayıda nitelikli kültür mirası ögesini barındırmaktadır.

Kentin 10 km. kuzeybatısında bulunan Dülük köyü ve yakınındaki Doliche antik kenti ise merkez odağının diğer değeridir. Araştırmalar sonucu dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olarak tanımlanan ve prehistorik devirlere tarihlenen Dülük, tarihi boyunca ana ticaret yolları üzerinde yer almış, bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bugün antik kentin merkezinde ve yayılım alanında Dülükbaba kazı alanı kalıntıları, Mitra dinine ait kutsal alanlar, nekropoller, kiliseler, taş ocakları izlenmektedir. Bu odak aynı zamanda, Mitra tapınağından Dülükbaba Türbesi'ne, yani antik dönemden günümüze kutsal alan olma işlevini korumuş, bu açıdan bakıldığında bir inanç sürekliliğine tanık olmuştur.

Ana temalar: Doliche, Ayıntab, kale- mahalle- çarşısı

Destekleyici temalar: İnanç, somut olmayan kültür mirası, mimari

Potansiyel aktivite alanları: Geleneksel üretim atölyeleri (Hanlar bölgesi), kültür turizmi, inanç turizmi (Dülükbaba, Antep kiliseleri)

Yerleşim odakları : Gaziantep, Dülük köyü

Olası ulaşım modu: Yürüyüş, bisiklet, toplu ulaşım

Bakır Eserleri Müzesi

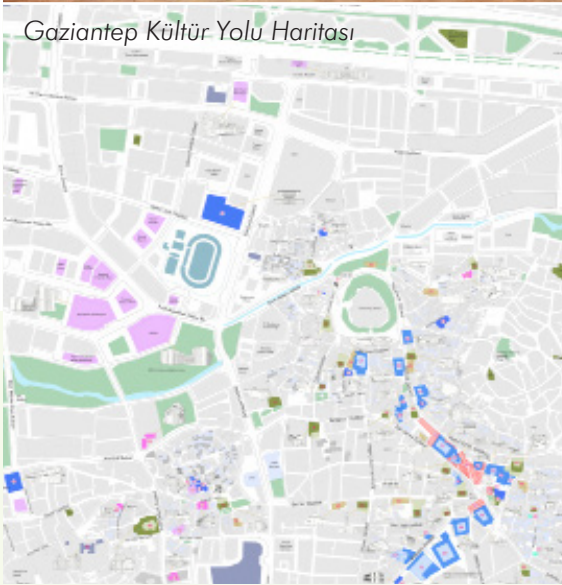
Dülük Köyü

Ömer Ersoy Kültür Merkezi

Dülük

Gaziantep Kültür Yolu Haritası

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı işbirliğinde canlandırılan Kültür Yolu üzerinde geleneksel yaşam mirasının bugün de sürdürüldüğü ve kent yaşamını canlı tutan çok sayıda ticaret yapısı bulunur. Gümrük han, Yüzükçü Han, Çekirdekçi Hanı, Zincirli Bedesten, Kürkçü Han bu yapılardan bazılarıdır.

// Fırat Kültür Vadisi

Gaziantep kent merkezinin doğusunda bulunan Fırat koridoru, rota planlamasına konu edilebilecek çok sayıda değerini yoğunlaştığı bir hattır. En temelde Fırat Nehri'nin tanımladığı koridor üzerinde bölgenin tarihselliğine ve yerel mimarisine dair örnekler barındıran köyler bulunur. Aynı zamanda büyük Fırat vadisinin doğal peyzajı ile buraya açılan yan vadi ve kanyonlar da doğal değerlerin başında gelir.

Batı Asya'nın en uzun ve tarihsel açıdan en önemli akarsuyu sayılan Fırat, bu alt bölgenin öncelikli değeridir. Anadolu'nun en verimli ve su potansiyeli en yüksek akarsuyu olarak Fırat, tarih öncesi devirlerden itibaren, temas ettiği her coğrafyada yaşamı şekillendirmiş, Dicle nehriyle birlikte Mezopotamya'nın sınırını oluşturmuştur. Yayıldığı coğrafyalarda siyasi tarih, tarım, hayvancılık, yerleşme gibi çok sayıda alana etki eden nehrin taşıdığı bu önem kuşkusuz planlama ve tanıtım çalışmalarında göz önünde bulundurulmalıdır.

Güneyde Karkamış antik yerleşiminden kuzeyde Rumkale'ye uzanan bir hat üzerinde, vadi yamaçlarına yerleşmiş köyler bulunmaktadır. Doğal peyzajın yanı sıra, baraj inşasıyla çoğu terk edilmiş bu köylerin yarattığı görsellik de Fırat vadisinin sahip olduğu nitelikli atmosferi tamamlamaktadır. Yerel malzemeler ve tekniklerle inşa edilmiş köy evleri, geleneksel kırsal mimarinin özgün örneklerini teşkil ederken, kısmen nehir altında kalan yerleşim dokuları da su üzerinde deneyimlenen vadi boyunca göze çarpar niteliktedir.

Ana temalar: Fırat, antik kentler (Zeugma, Karkamış, Rumkale), terk edilmiş köyler

Destekleyici temalar: Kırsal mimari, mozaik, doğal peyzaj

Potansiyel aktivite alanları: Kültür turizmi, su sporları, kampçılık, fotoğrafçılık, kaya tırmanışı, kanyon yürüyüşü (Merzimen Çayı, Köklüce ve Habeş Kanyonları)

Yerleşim odakları : Karkamış, Nizip, Halfeti, Birecik

Olası ulaşım modu: Tekne, yürüyüş (belirli etaplar için)

Gümüşgün

Rumkale

Kamışlı

Savaşan

Gaziantep'in Karkamış ilçesi ile Rumkale arasındaki 50 kilometrelik bir güzergahı kapsayan Fırat Kültür Vadisi Projesi, bölgede turizmin gelişmesini amaçlamaktadır. Zeugma antik kentinin de içinde yer aldığı proje Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yanı sıra Gaziantep Valiliği ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde yürütülmektedir. Buna ek olarak, 2012 yılında tamamlanmış olan GAP Turizm Master Planı da, Aşağı Fırat Havzası'nda turizm dinamiklerinin öne çıkarılmasını önermektedir.

Yavuzeli ilçesine bağlı Kasaba Köyü'nde Fırat ile Merziman Çayının birleştiği, Fırat'ın batı sahilinde bir tepedir. Baraj sularının yükselmesi nedeniyle bugün bir yarımada şeklindedir. Rumkale çevresi bölgedeki stratejik konumu sebebiyle Med, Pers, Helenistik ve Roma dönemlerinde de iskan görmüştür.

Rumkale

Savaşan

Savaşan Köyü Halfeti'ye bağlı olup köyün cami ve minaresi Birecik Barajı'nın altında kalmıştır. Bugün kimsenin yaşamadığı köyün eski adı Beresin'dir.

Halfeti'nin sular altında kalmadan önceki hali

Çekmeköy

Halfeti

Halfeti, Romalılar tarafından, Fırat Nehri'nin doğu yakasında, 'Ekamia' adıyla kuruluyor. Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı topraklarına katılıyor ve 1954'te ilçe oluyor. 2000 yılında eski Halfeti'nin bir kısmı sular altında kalınca bilinirliği artmaya başlıyor. Fırat kıyısındaki en yüksek nüfusa sahip aynı zamanda en turistik bölgedir. 2013 yılında Cittaslow (Yavaş Şehir) Birliğine katılarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden bu ağa katılan ilk ilçe oldu.

Kamışlı

Kamışlı'da bulunan ören yerleri geçmiş dönemlerde de yoğun yerleşim alanı olmuştur. Bunlar, Rum Kalesi, Kralın oğlu ve Kralın kızı mağaraları, Halfa'nın Gaziantep bölgesi kalıntıları, Derbent ve Eski Kamışlı'dır. Toprağı taşlık olduğundan tarıma elverişli değildir.

Halfeti

GÜMÜŞGÜN

Gümüşgün (Ehneş) Köyü, Roma döneminde önemli bir kentti. Antik dönemdeki adı Arilus'tur. Eski bir Ermeni Köyü olan Gümüşgün'de bugün hala yaşayanlar mevcut.
Nüfus 77 kişi/ 2011

ERENKÖY

1900'lerinden başında bir Ermeni köyü iken bugün köy halkı Barak Türkmenlerinden oluşmaktadır. Kültür gelenek ve göreneklere Barak Türkmenlerine göre yaşanmaktadır. Bugün köyde kalan tek minare suyun içindedir.

Kavaklıca

Dorucak

Bahçeönü

Zeugma

Zeugma
Nizip'e 10 km uzaklıktadır.
Fırat Kültür Vadisi'nin başlangıç noktasını oluşturur. Kültür Vadisi aksı yaklaşık 34 km uzunluktadır. Gaziantep'in Nizip ilçesi sınırları içinde yer alan Belkis köyü yanındaki Zeugma antik kenti Gaziantep Müzesi'nin 1992 yılından itibaren yaptığı sistemli kazılarla bugünkü haline gelmiştir. Zeugma Müzesi ve devam eden kazı çalışmaları Fırat Vadisi boyunca süren yaşam hakkında bir çok verinin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamıştır.

Roma Döneminde imparatorluğun doğu sınırındaki en önemli kenti olmuş ve adı geçit/köprü anlamına gelen ZEUGMA ile değiştirilmiştir. Stratejik konumu ve ticaret aksı üzerinde yer alması, Zeugmayı döneminin zengin bir kenti yapmıştır.

Belkis Ören Yeri

Fırat Nehri
kıyısında Zeugma

Bahçeönü

Tilbeş Höyük

Çiçekalan

Yurtbağı

Karkamış
Antik Kenti geç hitit
döneminin sonuna kadar kesintisiz büyük
bir yerleşim alanı olmuştur.

Karkamış

Hitt döneminin kraliyet merkezi olan önemli şehir aynı zamanda Gilgamesh Destanı'nın geçtiği kent olarak da bilinir. Anadoludan Mezopotamya ve Mısır'a uzanan yolların çok önemli bir noktasında yer almaktadır.

Dünya tarihinde ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Anlaşması'nın yapıldığı yer olan Karkamış'ta 2011 yılında yapılan mayın temizlik çalışmalarının ardından arkeolojik kazı çalışmalarına başlandı.

Tarihteki önemi hala devam eden kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılan Karkamış Fırat Kültür Vadisi'nin en önemli odaklarından biri olacaktır.

KURGU //

Rotalar Sistemini Kurgulamak

Değerlerin kümelenme alanları üzerinden yapılan değerlendirme doğrultusunda, Gaziantep il bütününde, uygulamaya dönük ve daha alt ölçekli, 2 öncelikli rota planlama önerisi yapılmıştır. Çalışmanın amaç ve kapsamı doğrultusunda geliştirilmiş bu öneriler birer mekansal kurgu hazırlığı şeklinde kabul edilmeli, uygulama süreçleri için altlık olarak değerlendirilmelidir. Gerek değerlerin çeşitlenmesi ve yoğunlaşması, gerekse Gaziantep'in koruma ve planlama ilişkisinde edindiği birikim, kırsal alanda önerilen bu rota kurgularının uygulamaya taşınması için potansiyel sunmaktadır.

İlki ilin batı kesimine höyükler ve yaylalara odaklanan, ikincisi ise doğu kesiminde Fırat vadisi üzerinde kurgulanan rota planlama önerileri; büyükşehir belediyesi ve ilçeler ölçeğindeki gerekli ortaklıkların kurulması, arazi ve tanıtım çalışmalarının başlatılmasıyla uygulamaya taşınabilecektir. Bu süreç içerisinde ise kültürel rota uygulamaya dair altyapı çalışmaları yerel eğitimler, alternatif aktiviteler vb. ile desteklenerek yürütülmelidir.

Öncelikli kurgu önerileri sonucunda, Gaziantep il bütünü için genel hatlarıyla ele alınan bütüncül bir kurgu önerisi geliştirilmiştir. Gelecek süreçlerde uygulamaya taşınabilir bir öneri olarak bu çerçevede, yukarıda belirtilen öncelikli kurgu alanları ile Gaziantep kent merkezi ve yakın çevresinin bütünleştirildiği bir rotalar sistemi şeklinde düşünülmelidir.

Gaziantep'te mevcut gezi alanları

- *Fırat Kültür Vadisi*
- *Nizip- Belkıs - Zeugma Antik Kenti - Birecik Barajı hattı*
- *Habeş ve Köklüce kanyonları*
- *Işıklı köyü - Sofu yaylası*
- *Hızır yaylası- Osmaniye arası yürüyüş güzergahı*
- *Dülük antik kenti*

Öncelikli Kurgu 1: Höyükler aksı ve yaylalar

Kümelenme alanları kısmında höyükler aksı şeklinde değerlendirilen alan ve yakın çevresindeki yaylalardan oluşan bir rota sistemi öncelikli olarak kurgulanmalıdır. Gaziantep il merkezinin batısında kurgulanacak bu sistemde, en genel hatlarıyla Işıklı köyü, Sofu yaylasından batıya ilerleyen, höyükler aksı üzerinden Hızır yaylasına ulaşan bir güzergah düzenlenmelidir. Bu güzergah, Sofu yaylası, Ballıkayalar, Sabun suyu, Tahtaköprü ve çevresi, Hızır yaylası gibi alt etaplara bölünebileceği gibi, bütüncül şekilde de el alınabilir.

Uygulama sürecinde yerel dinamiklerin tespit edilip değerlendirilmesiyle bu etap önerileri kendi içlerinde bir öncelik sırasına alınmalı, gerekirse yeni eklemeler yapılmalı ve sonunda bütüncül bir sisteme ulaşması gereken uygulama süreci şekillendirilmelidir.

• Bugün de sıkça ziyaret edilen Işıklı köyünün bulunduğu Sof dağı ve Sofu yaylası, bu alanda yeni planlanacak bir rota çalışmasında başlangıç noktası olarak düşünülebilir. Buradan batıya ilerleyen güzergah, Karadere, Dımışıklı ve Sofalca köyleri üzerinden ve farklı güzergah alternatifleriyle Sarıkaya kanyonuna ulaştırılmalıdır. Kaya tırmanışı ve kanyon yürüyüşü gibi özel ilgi aktivitelerine imkan veren Sarıkaya, bu etap için özel proje alanı olarak değerlendirilmelidir. Sarıkaya'dan itibaren ormanlık alanlardan geçen etap, Akbayır'da sonlanabilir. Buraya inmeden ise alternatif bir bağlantı hattıyla, özel aktivite potansiyeli taşıyan bir odak olarak Ballıkayalar, Kuzuoluk ve Demirler köyleri çevresine de bağlantı verilmelidir.

- Havalimanı
- Yolcu Limanları
- Demiryolu

Doğal Alanlar

- Sazlık
- Orman
- Dağ
- Akarsu

Aktivite Alanları

- Kuş Gözlem
- Su Sporları
- Tırmanış
- Yamaç Paraşütü
- Kanyon Yürüyüşü

Güzergahlar

- Birincil Güzergah
- İkincil Güzergah (Alt. 1)
- İkincil Güzergah (Alt. 2)

Güzergahlar

- Ana rota Odakları
- Destekleyici Odaklar

- Bu kurgu önerisine adını veren höyükler aksı ve çevresi ikincil bir etap olara düşünölmelidir. Sabur Suyu odağını geçerek, Çubuk yerleşimi üzerinden ulaşılan bu etapta öncelikle, bir kuzey hattıyla Tilmen Höyük'e ulaşılmalıdır. Sazlıklardan oluşan sulak alanı ve çevre düzenlemesi bulunan arkeolojik alanıyla etkileyici bir miras alanı olan Tilmen Höyük, bu etapta bir sunum/ bilgilendirme odağı olarak düşünölebilir. Bu noktadan güneye inecek rota, Tahtaköprü baraj gölü boyunca ilerleyerek Yesemek Açık Hava Müzesi ve Heykel Atölyesi'ne ulaştırılmalıdır. Yesemek'e varılana dek bu aks üzerinde bulunan diğör höyüklerin (Zincirli, Elbistan, Güllü höyükleri gibi) araştırılmışlık, erişilebilirlik ve algılanabilirlik seviyeleri tespit edilmeli, gerekli çalışmaları tamamlanacak olanları bu sistemde mutlaka ele alınmalıdır. Bu odakta farklı aktivite alanları olarak Tahtaköprü baraj gölünde su sporları, sulak alanda kuş gözlemi, Yesemek'te heykel üretim atölyelerini geliştirecek projelerin uygulanması gerekir.

- Bu etabın en batı ucunda yer alan Hızır Yaylası, Tahtaköprü'den sonra geçilebilecek bir alternatif kurgu alanıdır. Çam, sedir, köknar, çınar ve ardıç ormanlarıyla kaplı Hızır Yaylası barındırdığı flora ve fauna değerleri ile bölgenin öncelikle korunması ve rota sisteminde değerlendirilmesi gereken doğal alanlarındanr. Aynı zamanda manzara noktalarıyla da değer kazanan yaylada, gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanması ve yeni aktivite projelerinin uygulanmasıyla güçlü bir rota kurgusu tamamlanabilir.

Alt bölge yönetim ve tanıtım merkezleri:

Işıkli, Sarıkaya, Tilmen Höyük, Yesemek, Tandır

Sunum ve tanıtım araçlarının yoğunlaşacağı bu merkezler aynı zamanda lokal ölçekte rota yönetimi, kendi çevrelerinde çevre düzenlemesi gibi çalışmalarda rol almalıdır. Alt bölge genelinde ise başta köyler olmak üzere yerleşimlerde eğitim çalışmaları sürdürölmelidir.

Öncelikli Kurgu 2: Fırat Koridoru

Fırat kültür vadisi doğal ve kültürel değerlerin kümelendiği ve bölgeden öte tüm Anadolu'da öne çıkan bir değerler sistemi olarak, rota planlamada öncelikli kurgu alanı şeklinde çalışılmalıdır. Gaziantep, Nizip ve Birecik kent merkezlerinden toplu ulaşım veya özel araçla erişilebilirliğin artırılması, bu sistemin uygulanmasında ilk eylem alanlarından biridir.

Fırat koridoru boyunca kurgulanacak sistemde ise ulaşım modları çeşitlendirilebilir. Bugün kullanılan tekne güzergahları geliştirilebileceği gibi, vadiyi karşılıklı iki yakadan deneyimleyen kara güzergahlarının belirlenmesi; yörede insan hareketinin artırılması, kültürel mirasın canlandırılması, konaklama sürelerinin uzatılması ve kalkınmaya girdi oluşturulması açısından önemlidir. Ancak uygulama sürecinde öncelikle coğrafi koşulların belirlediği sınırlamalar (kurak arazi, eğimli yapı, yüksek kesimde su kaynaklarının azlığı gibi) tespit edilmeli; vadi boyunca yürüyüş, kamp, bisiklet gibi faaliyetlere güvenlik açısından uygun kesimlerde rota düzenlemeleri yapılmalıdır.

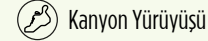
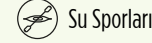
Bu alt bölgedeki güzergah için Zeugma gibi güçlü bir odak başlangıç noktası olarak kabul edilmelidir. Antik kentin mevcut tanıtımına ek olarak, Zeugma'da Fırat kültür vadisi rota sisteminin sunumu yapılmalı, burası bir bilgilendirme odağı şeklinde geliştirilmelidir. Belkis yerleşimi ise başlangıçta alışveriş, ulaşım, konaklama gibi servislerin karşılanacağı bir odak olarak geliştirilmelidir. Zeugma ve Belkis'tan oluşan bu odağın, vadinin kuzeyindeki karşılığı ise Rumkale, Kasaba ve Savaşan köylerinden oluşan bir yapı olarak geliştirilmelidir.

Doğal Alanlar

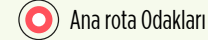
Aktivite Alanları

Güzergahlar

Güzergahlar

Bu bölümde Fırat koridoru adıyla rota planlaması kurgulanan alan, kuşkusuz çok daha büyük bir coğrafyaya yayılan Fırat Nehrinin sadece bir kesitini oluşturmaktadır. Çalışmanın kapsamı ve idari açıdan Gaziantep'in uygulama alanı düşünüldüğünde, bu kesit için, daha sonra Fırat'ın diğer kesitlerinde de geliştirilecek ve komşu illerle işbirliği içerisinde yürütülecek süreçlere örnek bir model üretilmesi amaçlanmıştır.

Güneyde Zeugma – Belkıs, kuzeyde ise Rumkale – Kasaba – Savaşan odakları arasında kalan aksta; Fırat köylerine, nitelikli peyzaj alanlarına ve manzara noktalarına uğrayan bir güzergah, bazen tepeler bazen ise yamaçlar üzerinden ilerleyecek şekilde kurgulanmalıdır. Bu sisteme aynı zamanda iki alternatif rota eklenebilir: güneyde Zeugma'dan Birecik'e ulaşan bir hat, kuzeyde ise Savaşan'dan ayrılarak, iç kesim üzerinden tekrar Fırat kıyısına, Çekem köye ulaşan bir hat.

Tüm Fırat koridoru kurgusunda geliştirilmesi gereken başlıca doğal aktivite alanları Birecik Barajı'nda su sporları ve kuş gözlemi, Gümüşgün – Kamışlı ve Kuzuyatağı – Rumkale arasında kanyon yürüyüşü, Kamışlı çevresinde kaya tırmanışıdır. Güvenlik konusunda altyapı çalışmaları gerektiren bu başlıklara ek olarak; yürüyüş, kampçılık ve fotoğrafçılık gibi aktiviteler ise sadece etkin yönlendirme sistemlerinin uygulanmasıyla çözülebilecektir.

Alt bölge yönetim ve tanıtım merkezleri:

Rumkale, Halfeti, Belkıs- Zeugma, Birecik

Sunum ve tanıtım araçlarının yoğunlaşacağı bu merkezler aynı zamanda lokal ölçekte rota yönetimi, kendi içlerinde altyapı iyileştirilmesi, çevre düzenlemesi gibi çalışmalarda rol almalıdır. Merkezi ve yerel yönetimler tarafından hazırlanan mevcut çalışmalar da göz önünde bulundurularak, terkedilmiş köylerdeki geleneksel dokulara yönelik yeniden işlevlendirme kararları üretilmelidir.

Gaziantep İl Bütünü Kurgu Önerisi

Öncelikle çalışılması ve uygulamaya taşınması gereken 2 kurgu önerisinin gelecek süreçlerde, Gaziantep il bütünü ölçeğinde bütünleştirilmesi önemlidir. Bu şekilde merkezine Gaziantep kent merkezi ve Dülük antik kentini alan; batıda yaylalar ve höyükler aksı ile, doğuda ise Fırat koridoru ve hatta buna eklenebilecek Nizip Çayı aksı ile tanımlanan, bütüncül bir kültürel rotalar sistemi elde edilecektir. Lokal odakların canlandırılması yanında, il bütününe dair yeni bir sunum/ tanıtım stratejisi ile yeni bir Gaziantep imajı da bu sistemle desteklenecektir.

İlin batısında Nurdağı ilçesi, merkezde Şehitkamil'in kuzey kesimleri, kuzeydoğuda Yavuzeli ve Araban ilçeleri, güneyde ise Oğuzeli ve Karkamış ilçeleri de potansiyel taşıyan doğal ve kültürel değerleri açısından daha detaylı çalışmalara konu edilmeli, bütüncül rota kurgusunda ele alınmalıdır. Örneğin, bu çalışmada odaklanılan değer alanlarından mekansal açıdan uzak bulunan Karkamış antik kenti, Tilbaşar Kalesi gibi değerler, yeni kurgu çalışmalarıyla rotalar sistemine eklenmelidir.

“Gaziantep İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2014” raporunda alternatif aktivite potansiyeli taşıyan alanlar belirtilmiştir. Bu çalışmada önerilen alanlara ek olarak;

- Dülük, Burç ve Erikçe ormanlarında yürüyüş ve bisiklet,
- Rumkale civarında, Merzimen Çayı kıyısında, Sofu ve Hızır yaylalarında atlı doğa yürüyüşü,
- Tahtaköprü'ye ek olarak, Karkamış sulak alanında kuş gözlemi,
- Fırat nehri üzerinde bot yarışları,
- Birecik barajında su altı dalışları, su kayağı ve yatçılık yapılabileceği belirtilmektedir.

İl bütününde işleyecek bir rotalar sisteminin hayata geçmesiyle, bugüne dek yapılmış çalışmaların önerdiklerine ek olarak, Gaziantep'te turizmin geliştirilmesi konusunda yeni potansiyel alanlar ortaya çıkacaktır. Bu potansiyellerin değerlendirilmesi sürecinde, ulaşım çalışmalarından çevre düzenlemelerine, konaklama yatırımlarından tanıtım araçlarına uzanan geniş bir çerçevede, yeni bir turizm yaklaşımı ve uygulaması geliştirilebilir. Ancak her koşulda, daha önce sözü edilen planlama ve tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalı, tüm bu çalışmaların kaynağını oluşturan doğal ve kültürel mirasın özgünlükleri güvence altına alınmalıdır. Aynı zamanda, işler ve sürdürülebilir bir sistem elde edilebilmesi için il genelinde, yaşayan ve çalışanlarda farkındalık oluşturma üzerine eğitim çalışmalarının yürütülmesi önemlidir.

Rota
Planlama
Aktörleri

Çalışma
Birimleri

Öncelikli
Eylemler

Uygulama
İlkeleri

Yönetim

Gaziantep'te kurgulanan rota sisteminin etkinleştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, yerel dinamiklere uygun bir yönetim stratejisinin üretilmesi ve takip edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Rota planlama sürecinin başından sonuna dek ve uygulama etapları boyunca işletilecek yönetim stratejisinde ele alınması gereken başlıklar yerel aktörler, çalışma birimleri, öncelikli eylem alanları ve uygulama ilkeleridir. Aynı zamanda, bu çalışmada ele alınan başlıklara ek olarak, yerel çalışmalarla entegrasyon içerisinde bir yönetim modeli oluşturulması gerekir.

Rota Planlama Aktörleri

Etkin bir rota yönetim modeli oluşturulmasının temel adımları; mevcut ve potansiyel aktörlerin belirlenmesi, planlama ve uygulama süreçlerinden sorumlu çalışma birimlerinin önerilmesi ve bunların mekansal açıdan yerleşim merkezleriyle ilişkilendirilmesidir.

Rota planlaması süreçlerinde rol alacak aktörlerin belirlenmesinde temel yaklaşım yerelin etkin kılınmasıdır. Gaziantep'te yaşayan ve çalışanların bir araya gelmesi ve sahip oldukları ortak mirasa dair sorumluluklarını ortak projelere taşımaları bu yaklaşımın sonucu olacaktır. Bu şekilde uygulamaların yerel paydaşlar tarafından benimsenmesi ve sürekli kılınması sağlanabilir. Gaziantep'te doğa ve kültür öncelikli bir rota planlama sürecinde rol alması ve ortaklık kurması beklenen öncelikli aktörler buldukları ölçeklere göre şu şekilde sınıflanabilir

YEREL ÖLÇEK	<ul style="list-style-type: none"> • Gaziantep Büyükşehir Belediyesi • Gaziantep Valiliği • İlçe belediyeleri, köy muhtarları • Sivil toplum kuruluşları: çevre, ekoloji, kültür, doğa sporları, fotoğrafçılık vb. konularında çalışan örgütler • Yerel rehberler • Gaziantep'teki üniversiteler, araştırma enstitüleri • Müzeler • Meslek odaları • Ulaşım kooperatifleri • Turizm acentaları • Turizm işletmeleri (otel, pansiyon, kamp, restoran vb.) • İletişim ve tanıtım ajansları • Kullanıcılar (yaşayanlar, çalışanlar, ziyaretçiler)
BÖLGESEL ÖLÇEK	<ul style="list-style-type: none"> • Şanlıurfa, Adıyaman, Hatay, Kilis, Kahramanmaraş yerel paydaşları • Üniversiteler, araştırma enstitüleri • İpek Yolu Kalkınma Ajansı
ULUSAL ÖLÇEK	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür ve Turizm Bakanlığı • Üniversiteler, Araştırma Enstitüleri • Sivil toplum kuruluşları: ulusal ölçekte çalışan örgütler (ÇEKÜL, Doğa Derneği, Buğday vb.) • Turizm Birlikleri • Ziyaretçiler
ULUSLARARASI ÖLÇEK	<ul style="list-style-type: none"> • Tur operatörleri • web portalleri • Doğa ve kültür kurumları (Avrupa Konseyi, ICOMOS vb.) • Ziyaretçiler

Çalışma Birimleri

Sorumlu yerel aktörlerin belirlenmesiyle birlikte, planlamadan uygulama ve izlemeye dek tüm süreçlerin yürütülmesinden sorumlu bir “yönetim paydaşları modeli” oluşturulmalıdır. Bu model doğrultusunda çalışacak aktörlerin temel hedefi Gaziantep kültür rotaları sisteminin; mirasın korunması, bölgesel değerlerin tanıtılması, kırsal kesim başta olmak üzere yerel kalkınmanın desteklenmesi konularında etkin ve sürdürülebilir hale getirilmesidir.

Bu hedefe yönelik çalışacak, planlama, projelendirme ve izleme süreçlerinden sorumlu bir yapıda, ortak hareket edecek 4 çalışma birimi ve sorumluluk alanları şu şekilde önerilmiştir:

YÖNETİM KOMİTESİ

*kamu ve yerel yönetimlerin il temsilcileri

- Karar alma süreçlerinin takibi
- Tüm çalışma birimlerinin koordine edilmesi
- Bölgesel, ulusal ve uluslararası ortaklıkların kurulması
- Parasal kaynakların araştırılması ve sağlanması

PLANLAMA VE PROJE BİRİMİ

*ilgili ilçelerden yerel yönetim, STK, müze ve özel sektör temsilcileri

- Süreç planlaması
- Yerel katılım buluşmalarının düzenlenmesi
- Lokal ölçekli projelerin üretilmesi
- Ziyaretçi yönetimi çalışmalarının sürdürülmesi
- Koruma çalışmalarının sürdürülmesi
- İletişim ve tanıtım stratejisinin oluşturulması
- Akademik çalışmalar ve uygulama örneklerinin takibi

TEKNİK ÇALIŞMA BİRİMİ

* STK ve müze temsilcileri, yerel rehberler, gönüllü grupları

- Arazi çalışmalarının yürütülmesi (değer ve güzergah tespiti, yönlendirme, işaretleme vb.)
- Gönüllü çalışmalarının yürütülmesi
- Rota etaplarında bakım ve güvenlik çalışmalarının yapılması ve izlenmesi
- İletişim ve tanıtım stratejisinin uygulanması (web ortamı çalışmaları, rehber ve harita üretimi vb.)

BİLİM KURULU

* Yerel veya ulusal ölçekte; kültür, ekoloji, arkeoloji, mimari, tarih, kırsal kalkınma, turizm vb. alanlarda çalışan uzmanlar, akademisyenler

- Planlama ve projelendirme süreçlerinde danışmanlık sağlama
- Koruma çalışmalarının desteklenmesi
- Yerel araştırmaların yönlendirilmesi

Öncelikli Eylemler

Öncelikli rota planlama odaklarında izlenecek uygulama adımları; aktörler, araştırma, saha çalışmaları, tanıtım ve eğitim üst başlıkları üzerinden sıralanmış, uygulama süreçleri dahilinde birer öncelikli eylem olarak düşünülmüştür. Her koşulda izlenmesi gereken bu adımlar, rotanın planlanacağı bölge özelliklerine ve yerel dinamiklere göre çeşitlenebilecektir. Bu nedenle, aşağıdaki öncelikli eylemler birer çıkış noktası olarak kabul edilebileceği gibi, uygulama süreci boyunca yeni ara adımlar da tanımlanabilir.

Ortaklık

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Valiliği başta olmak üzere paydaş analizi ve rol dağılımlarının yapılması; yönetim komitesi ile planlama ve proje biriminin oluşturulması

Çalışma grubu

Sivil toplum temsilcileri ve uzmanların yer alacağı yerel çalışma grubunun oluşturulması

Arka plan

Çalışma grubu ve ilgili uzmanlar tarafından, bölgesel ölçekte tarih, kültür, ekonomi gibi başlıklarda araştırma sürecinin yürütülmesi; yerel, özgün ve nadir değerler döküm çalışmasının tamamlanması

Saha çalışmaları 1

Durak noktaları, servis merkezleri, konaklama imkanları, aktivite alanları, alternatif güzergahlar gibi başlıkları içeren ayrıntılı ve kesinleşmiş güzergahın belirlenmesi ve raporlanması

Buluşma

Yerel halkla görüşmeler ve bilgilendirme/ beklenti buluşmalarının düzenlenmesi

Saha çalışmaları 2

Yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin tasarlanması ve uygulanması

Tanıtım 1

Bölgesel rota haritası, kılavuz, tanıtım broşürü gibi basılı kaynakların hazırlanması, yaygınlaştırılması

Tanıtım 2

Web ortamlarında tanıtım araçlarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması

Eğitim 1

Yıllık etkinlik programlarının oluşturulması ve rota kapsamında çalışacak yerel rehberlerin yetiştirilmesi

Eğitim 2

Yerel halk için koruma, alternatif ekonomiler vb. alanlarda farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi

Uygulama İlkeleri

Bu çalışmada önerilen rota kurguları, rota planlama aktörleri ve çalışma birimleri tarafından hayata geçirilecektir. Bu süreçlerden sorumlu tüm aktörlerin, rotanın fiziksel bütünlüğü, işlerliği ve devamlılığını sağlamak amacıyla, her türlü uygulama adımında aşağıda açıklanan ilkeleri göz önünde bulundurması gerekir.

Rota standartları

Rotanın deneyimini kolaylaştırmak ve niteliğini arttırmak amacıyla temel fiziksel özelliklerde belirli standartların uygulanması önemlidir. Bu konuda uluslararası çalışmalarda uygulanmış standartlar kabul edilebileceği gibi yerele uyarlanmış bir model de geliştirilebilir. Takip edilmesi gereken rota standartları arasında; etaplarda zorluk derecelerinin belirlenmesi, işaretleme sistemlerinin rota bütününde ortak bir dil ile uygulanması, acentalar ve rehberler için tanıtım koşullarının belirlenmesi sayılabilir.

Bilgilendirme ve yönlendirme sistemleri

Bölgedeki rota ağının bir bütün olarak işleyebilmesi ve deneyimlenmesi özellikle nitelikli ve tutarlı bilgilendirme ve yönlendirme sistemlerinin kurulmasına bağlıdır. Bu konuda alandaki bilgilendirme levhalarından yönlendirme işaretlerine kadar her türlü uygulamada ortak bir tasarım dili yaratılmalıdır. Bilgilendirme içeriği ise her koşulda Gaziantep, Fırat Nehri, Yesemek gibi yerel başlıklara dair bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmalıdır. Buna ek olarak, mobil uygulamalar, GPS, interaktif web ortamları gibi yenilikçi teknolojilerin kullanımı da sağlanmalıdır.

Ziyaretçi yönetimi

Rota sistemi üzerinde mirasın korunması ve turizm faaliyetleri arasındaki ilişkinin dengelenmesi ancak etkin bir ziyaretçi yönetimiyle mümkündür. Bu doğrultuda sürdürülebilir bir turizm altyapısının oluşturulması önem kazanır. Yerleşimlerde servis kapasitelerinin uygun koşullara getirilmesi, yönlendirme ve bilgilendirme sistemlerinin geliştirilmesi ziyaretçi yönetiminin öncelikli adımlarıdır.

Güvenlik

Teknik çalışma birimlerinin sorumluluk alanında olan güvenlik ilkesi güzergah belirleme, çevre düzenlemeleri gibi adımlarda özellikle göz önünde bulundurulmalıdır. Ziyaretçilerin ve yaşayanların rota üzerinde güvenli bir deneyim yaşamalarını sağlamak amacıyla pratik çözümler üretilmeli ve uygulanmalıdır; GPS takibi, riskli alanlarda doğal çevreye uyumlu yürüyüş platformları, tırmanış kolaylaştırıcı çözümler, patika düzenlemeleri gibi.

Tanıtım

Rota planlamasının uygulama sürecinde önemli bir adım tanıtım stratejisinin uygulanmasıdır. Tasarım dili ve içeriği zengin tanıtım materyallerinin üretilmesi, düzenli olarak güncellenmesi ve uygun hedef kitlelere ulaştırılması özel bir çalışma başlığı olarak belirlenmelidir. Bu noktada, yerel değerlerin tanıtım yoluyla geliştirilmesi, hedef kitlelere bütüncül bir Gaziantep imajının yansıtılması amaçlanmalıdır.

İzleme ve bakım

Rota sistemi işleyişini ve özellikle lokal uygulama projelerini sürdürülebilir hale getirmenin koşullarından biri de düzenli bir izleme ve bakım mekanizmasının kurulmasıdır. Teknik çalışma birimlerinin üstleneceği izleme ve bakım süreci; ziyaretçi sayıları, güzergah tercihleri, geri bildirim alma gibi başlıkları gözetilen bir veri yönetimi sistemini takip etmelidir. Bunun yanında alanda gerçekleştirilmesi gereken periyodik eylemler ise işaretleme ve yönlendirme öğelerinin yenilenmesi, yol bakımı, güvenlik kontrolleridir.

Çalışma Grubu

Esra Karataş - Şehir Plancısı, Koruma Uzmanı

Sevil Şeten - Şehir Plancısı

Ömer Sarı - Y. Şehir Plancısı

Batuhan Akkaya - Y. Şehir Plancısı

Simge Zilif - Şehir Plancısı

<http://www.tarihkentlerbirliđi.org/>
<http://www.cekulvakfi.org.tr/>